

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดีเด่น ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมานำเสนอ โดยเสนอตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

1. โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา
2. หลักการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน
3. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนฯ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา

หลักการและเหตุผลของโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีดังนี้

ด้วยการที่นักเรียนประถมศึกษา จำนวนมากประสบปัญหาขาดแคลนอาหารกลางวัน ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เนื่องจากผู้ปกครองฐานะค่อนข้างยากจน ไม่สามารถจัดอาหารให้เด็กนำมารับประทาน หรือไม่มีเงินให้เด็กซื้ออาหารกลางวันรับประทานในโรงเรียนได้ นอกจากนี้ อาหารที่นำมาจำหน่ายในโรงเรียนยังขาดการควบคุมในเรื่องความสะอาด และคุณค่าทางโภชนาการ เป็นเหตุให้เด็กเหล่านี้ซึ่งอยู่ในวัยที่เจริญเติบโตทางร่างกาย และสติปัญญา เกิดโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียนได้ง่าย และมีสุขภาพไม่สมบูรณ์ขาดเรียน หรือไปโรงเรียนไม่สม่ำเสมอ ไม่เอาใจใส่ต่อการเรียน จึงสอบตกซ้ำชั้นปีละมาก ๆ เป็นการสูญเปล่าทางการศึกษา และทางเศรษฐกิจของชาติ ถึงแม้ว่าองค์การสาธารณสุข และผู้มีจิตศรัทธาได้ยื่นมือให้ความช่วยเหลือแต่ก็สามารถลดความขาดแคลนในเรื่องนี้ได้เพียงบางส่วนเท่านั้น

เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้น และเพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลในอันที่จะส่งเสริมสุขภาพของเด็กวัยเรียนทางด้านร่างกายและจิตใจ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้จัดทำโครงการอาหารกลางวันขึ้นในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 4 แต่เนื่องจากงบประมาณจำกัด การดำเนินงานจึงยังไม่สามารถครอบคลุมกลุ่มประชากรเป้าหมายได้ทั่วถึง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้จัดทำโครงการนี้ขึ้นในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 5 จนกระทั่งปัจจุบัน

ความหมายและขอบข่าย

โครงการอาหารกลางวัน หมายถึง การดำเนินงานให้นักเรียนได้มีอาหารกลางวันรับประทาน โดยพัฒนารูปแบบการดำเนินงานให้เป็นกระบวนการ เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงในการเรียนกลุ่มการงาน และพื้นฐานอาชีพ และได้มีอาหารรับประทานที่ถูกต้องหลักโภชนาการ และสามารถนำผลของการปฏิบัติจริงไปใช้ได้ ทั้งในระหว่างศึกษาและเมื่อจบการศึกษาแล้ว

วัตถุประสงค์ของการจัดโครงการอาหารกลางวัน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการอาหารกลางวันไว้ว่า

1. เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 โดยบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ ซึ่งมีกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพเป็นแกนกลาง

2. เพื่อให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณค่าและปริมาณเพียงพอแก่ความต้องการของร่างกาย

3. เพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนอาหารกลางวัน

4. เพื่อสร้างสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร

5. เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับโภชนาการศึกษแก่ชุมชน และนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมโครงการอาหารกลางวัน

นอกจากนั้น ส่นอง สกกุลพราหมณ์ และ พิชิต สกกุลพราหมณ์(2520) ได้กล่าวถึง การจัดโครงการอาหารกลางวันไว้สอดคล้องกับ สายหยุด ช่มนันท์, พยอม ตันมณี และ อรวรรณ ช่มชัยสา (2521) ว่าการจัดโครงการอาหารกลางวัน นั้นเพื่อส่งเสริมด้าน โภชนาการให้แก่นักเรียน และครูในโรงเรียน นักเรียนได้รับประทานอาหารที่สะอาดมีคุณค่า เหมาะสมกับความต้องการ เป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ปกครอง เป็นการช่วยเหลือ นักเรียนยากจนให้มีอาหารกลางวันรับประทาน และเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิธีการต่างๆ ด้วย

จากวัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการอาหารกลางวัน ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ทั้ง 5 ประการนั้น มีแนวทางการดำเนินงานที่สอดคล้อง กับวัตถุประสงค์ของโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

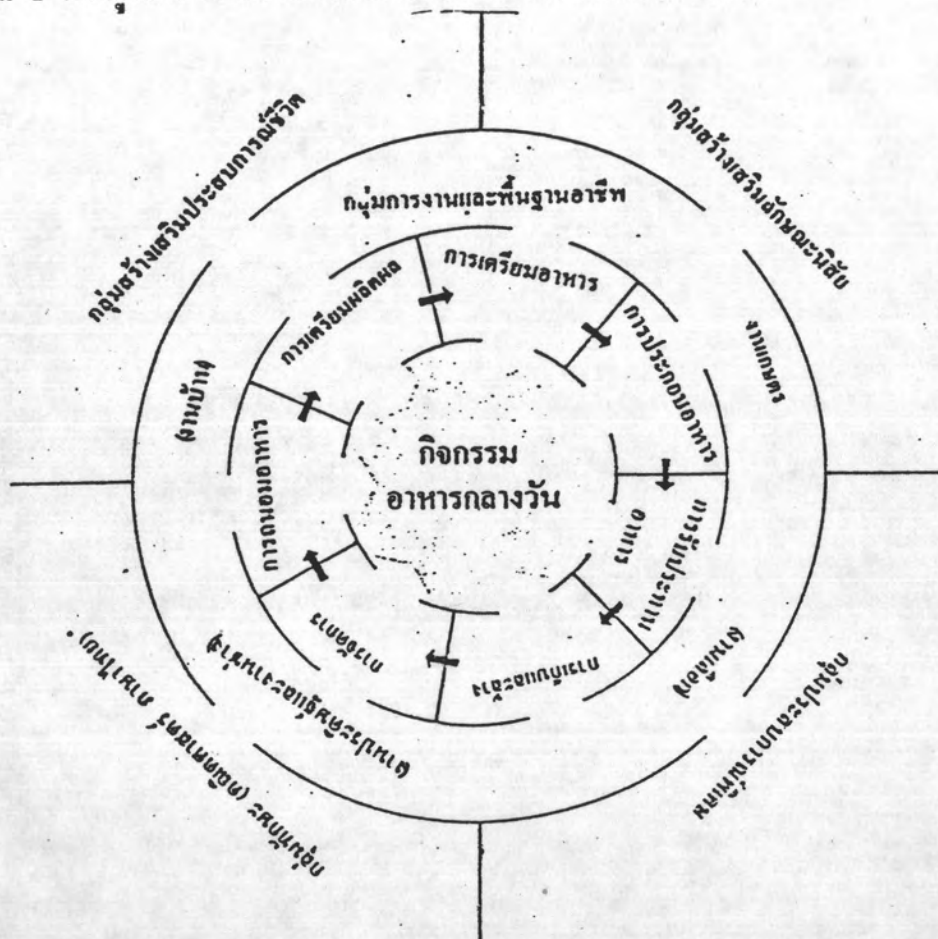
1. การจัดโครงการอาหารกลางวัน เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 และเน้นให้โรงเรียนจัด โดยบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรฉบับปรับปรุง 2533 มุ่งเน้น คนให้มีความรู้พื้นฐาน มีสุขภาพในที่สมบูรณ์

ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ได้กำหนดโครงสร้างและเนื้อหาหลักสูตร เป็นกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ คือ กลุ่มทักษะ (ภาษาไทยและคณิตศาสตร์) กลุ่มสร้างเสริม ลักษณะนิสัย กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ และกลุ่มประสบการณ์พิเศษ

กิจกรรมในโครงการอาหารกลางวัน เป็นส่วนหนึ่งของงานในกลุ่มการทำงาน และพื้นฐานอาชีพ (เรื่องงานเกษตร งานบ้าน) ในการที่จะให้กิจกรรมการเรียนการสอนเรื่องงาน เกษตร งานบ้าน และโครงการอาหารกลางวันบรรลุเป้าหมาย จึงควรวหาแนวทางบูรณาการ กิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ มาสัมพันธ์กันให้มากที่สุด โดยมีกลุ่มการทำงาน และพื้นฐานอาชีพเป็นแกนกลาง วิธีนี้คาดว่าจะได้ผลดีต่อนักเรียน เพราะนักเรียนได้เรียนรู้ ภาคทฤษฎี และฝึกภาคปฏิบัติควบคู่กันไป ทักษะและทัศนคติที่ดีต่อการเรียน ตลอดจนสามารถ นำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นหน่วยแบบนี้เรียกว่า "หน่วยการสอน แบบบูรณาการ" ดังแผนภูมิ

แผนภูมิที่ 1 การบูรณาการโครงการอาหารกลางวันกับการเรียนการสอน

รายละเอียดของแผนภูมิจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยบูรณาการกับโครงการอาหารกลางวันมีดังนี้

ขั้นที่ 1 การเตรียมผลผลิต เป็นขั้นตอนที่ทำให้ได้มาซึ่งวัตถุดิบที่จะนำไปประกอบอาหาร ในขั้นตอนนี้มีกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพเป็นแกนกลาง และนำกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ มาบูรณาการ เช่น

กลุ่มทักษะ (ภาษาไทย) ใช้กิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับการอภิปรายจัดบันทึกรายงานในเรื่องการปลูกพืช

กลุ่มทักษะ (คณิตศาสตร์) ใช้ความรู้ในเรื่องรูปทรงเรขาคณิตการวัดมาตราต่างๆ และการคำนวณพื้นที่ เป็นต้น

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ใช้ความรู้ในเรื่องการเจริญเติบโตของพืช การขยายและแพร่พันธุ์พืช เพื่อเตรียมนำไปปลูกในแปลง เป็นต้น

ขั้นที่ 2 การเตรียมอาหาร เป็นขั้นตอนในการเตรียมรายการอาหาร โดยคำนึงถึงคุณค่าอาหารตามหลักโภชนาการ และเลือกเตรียมส่วนประกอบให้เหมาะกับจำนวนสมาชิก รวมทั้งการจัดเตรียมภาชนะและสถานที่เพื่อใช้ในการประกอบอาหาร ซึ่งขั้นตอนนี้มีกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเป็นแกนกลาง และนำกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ มาบูรณาการ เช่น

กลุ่มทักษะ (คณิตศาสตร์) ใช้ความรู้ในเรื่องการชั่ง ตวง นับ ทำบัญชี เป็นต้น

กลุ่มทักษะ (ภาษาไทย) ใช้กิจกรรมการเรียนการสอนในทักษะการเขียน และการจัดบันทึก เป็นต้น

กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ฝึกนิสัยให้มีความซื่อสัตย์ ความอดทน การทำงานกลุ่ม เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การประกอบอาหาร เป็นขั้นตอนในการประกอบอาหาร ซึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพเป็นแกนกลาง และนำกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ มาบูรณาการ เช่น

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ใช้ความรู้ในเรื่องอาหารหลัก 5 หมู่ การประกอบอาหารโดยคำนึงถึงความสะอาด ความปลอดภัย และคุณค่าอาหาร เป็นต้น

ขั้นที่ 4 การรับประทานอาหาร เป็นขั้นตอนในการฝึกความมีระเบียบในการเข้าแถวมารยาทการรับประทานอาหาร การจัดสถานที่สำหรับรับประทานอาหาร สุนนิตยก่อน-หลัง รับประทานอาหาร ซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

ขั้นที่ 5 การเก็บและล้างขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนในการทำความสะอาดสถานที่ ภาชนะ ความมีระเบียบ เป็นต้น เน้นกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ และนำกลุ่มประสบการณ์ ๗ มาบูรณาการ เช่น

กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยใช้กิจกรรมการเรียนการสอนในการจัดการแบ่งกลุ่มแบ่งงานความรับผิดชอบ ความสามัคคี เป็นต้น

ขั้นที่ 6 การจัดการ ขั้นตอนเป็นการนำความรู้จากกิจกรรมสหกรณ์ในเรื่อง การซื้อ การขาย การลงบัญชี การคิดต้นทุน กำไร และการแบ่งงานรับผิดชอบ โดยใช้ขบวนการกลุ่ม ซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตซึ่งเป็นแกนกลาง และนำกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ มาบูรณาการ เช่น

กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพใช้ความรู้ในการเพาะปลูก เพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิต การเลี้ยงสัตว์ และนำเข้าสู่กิจกรรมสหกรณ์ เป็นต้น

กลุ่มทักษะ (คณิตศาสตร์) ใช้ความรู้เรื่องการคำนวณ การคิดต้นทุน การขาย ปันผล เป็นต้น

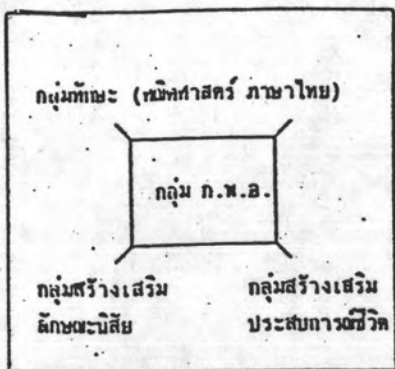
ขั้นที่ 7 การถนอมอาหารเป็นกิจกรรมที่ปฏิบัติตั้งแต่การประกอบอาหารการเก็บและล้าง เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพเป็นแกนกลาง และนำกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ มาบูรณาการ เช่น

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ให้ความรู้ในการใช้สารเคมี และสารละลายความร้อน เป็นต้น

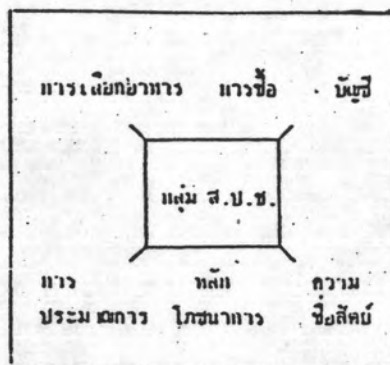
กลุ่มทักษะคณิตศาสตร์ ใช้ความรู้ในเรื่องการชั่ง ตวง คำนวณต้นทุน ราคาจำหน่าย เป็นต้น

รายละเอียดของแผนภูมิการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนเพื่ออาหารกลางวัน

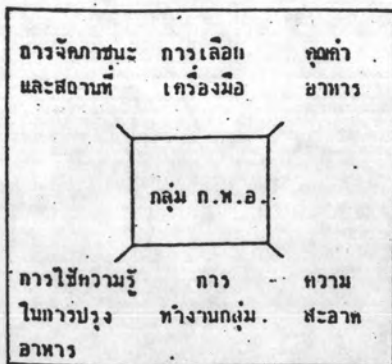
ขั้นที่ 1 การเตรียมผลิตผล

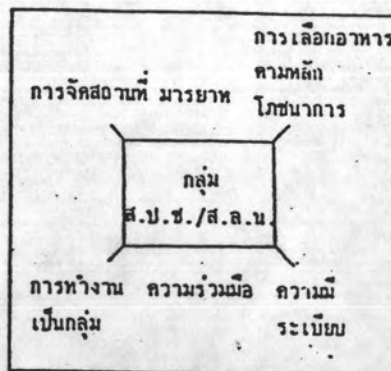
ขั้นที่ 2 การเตรียมอาหาร

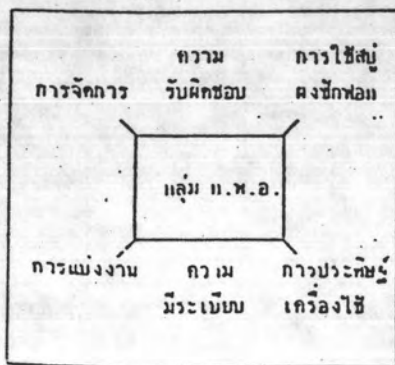
ขั้นที่ 3 การประกอบอาหาร

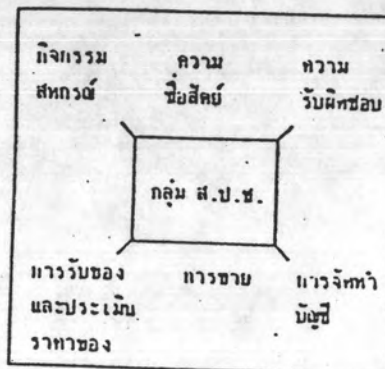
ขั้นที่ 4 การรับประทานอาหาร

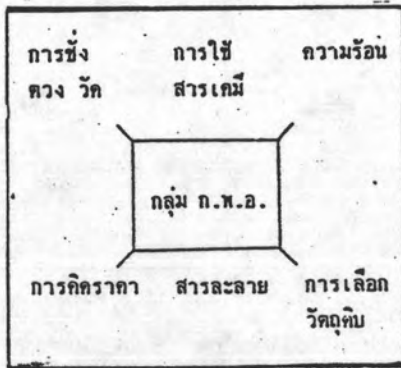
ขั้นที่ 5 การเก็บและล้าง

ขั้นที่ 6 การจัดการ

ขั้นที่ 7. การถนอมอาหาร

หมายเหตุ กลุ่ม ส.ล.น. ส้อมาจากกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่ม ก.พ.อ. ส้อมาจากกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ กลุ่ม ส.ป.ช. ส้อมาจากกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

จากขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่ออาหารกลางวันดังกล่าวแล้ว ข้างต้นโรงเรียนสามารถนำมาบูรณาการเข้ากับรูปแบบการจัดอาหารกลางวันทั้ง 4 แบบ ที่สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนดไว้ ทั้งโดยจัดให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนและท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย

2. โครงการอาหารกลางวันต้องการให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณค่า และปริมาณเพียงพอแก่ความต้องการของร่างกาย

ในการรับประทานอาหารที่มีคุณค่า ก็คือการรับประทานอาหารซึ่งเป็นประโยชน์ต่อร่างกาย อาหารต่าง ๆ ที่รับประทานนั้นเรียกว่า ธาตุอาหาร (Nutrients) ดัง สุชาติ โสภประยูร (2521) กล่าวว่า มี 6 ชนิดด้วยกันคือ โปรตีน มีมากในอาหารประเภทเนื้อสัตว์ทุกชนิด นม ไข่ และถั่วต่าง ๆ คาร์โบไฮเดรต มีมากในจำพวกข้าว แป้ง เผือก มัน และน้ำตาล ไขมัน เป็นธาตุอาหารที่มีมากในน้ำมันสัตว์ น้ำมันพืช มีมากในอาหารทั่ว ๆ ไป เช่น ผักและผลไม้ต่าง ๆ เกลือแร่ต่าง ๆ มีมากในอาหารทั่ว ๆ ไปและธาตุอาหารอีกชนิดหนึ่งคือน้ำ

3. โครงการอาหารกลางวันเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนอาหารกลางวัน

ในการช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2527) ได้กำหนดแนวทางไว้หลายกิจกรรม คือ

3.1 จัดให้มีวัน "โครงการอาหารกลางวัน" เพื่อเรียกร้องความสนใจ และหาทุน เช่น "โครงการช้อนน้ำตานักเรียนขาดแคลนอาหารกลางวัน" "โครงการวันแสงเทียน" ฯลฯ

3.2 โครงการฝากของกลับบ้าน เช่น ฝากลูกไก่ หรือพันธุ์พืชไปเลี้ยงหรือปลูกที่บ้าน แล้วนำมาขายให้โรงเรียนในราคาถูกเพื่อช่วยโครงการอาหารกลางวัน

3.3 ให้โรงเรียนแนะนำอาชีพผู้ปกครองและนักเรียนเพื่อหารายได้ โดยนำผลผลิตมาขายให้โรงเรียนในราคาถูก

3.4 โรงเรียนตั้งกองทุนหรือมูลนิธิเพื่อนำดอกผลมาช่วยเหลือเป็นค่าอาหารของนักเรียนที่ขาดแคลน

3.5 โครงการเด็กชยัน โดยให้เด็กช่วยทำงานในโครงการและได้รับประทานอาหาร 1 มื้อ

3.6 กระตุ้นให้ผู้ปกครองได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น จัดอาหารให้บุตรมารับประทานร่วมกัน ให้ค่าอาหารบุตรมาซื้ออาหารที่โรงเรียนหรือการร่วมมืออื่น ๆ

3.7 แจ้งให้ผู้มีจิตศรัทธาเพื่ออุปการะเด็กที่ขาดแคลนให้มีอาหารกลางวันรับประทานตามศรัทธา เช่น บริจาคเงิน 1,000 บาท เพื่ออุปการะเด็กได้ 5 คน หรือบริจาคเป็นรายเดือนในอัตราต่ำเดือนละ 3 บาท เพื่อใช้เป็นทุนหมุนเวียน

3.8 ขอความช่วยเหลือจากโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ หน่วยงานรัฐหรือเอกชน ขอเป็นอาหารหรือวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ

3.9 ให้อาหารที่เหลือจากการขายแก่นักเรียนขาดแคลนเพื่อนำไปรับประทาน

3.10 ส่งเสริมให้ครูรับประทานอาหารกลางวันที่โรงเรียน โดยให้ครูเสียค่าอาหารกลางวันเป็นรายเดือน แล้วนำเงินมาเป็นทุนหมุนเวียน

3.11 ตั้งชมรมหรือสมาคมผู้ปกครองและครู เพื่อจัดกิจกรรมอาหารกลางวันและให้ความร่วมมืออื่น ๆ

3.12 จัดเวรหมุนเวียนในแต่ละกลุ่มผู้ปกครองเพื่อประกอบอาหารเลี้ยงเด็กโดยผิดเปลี่ยนกันไป

4. โครงการอาหารกลางวันจะช่วยสร้างสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร การสร้างสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหารนี้ กองส่งเสริมพลศึกษา และ สุขภาพ กรมพลศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2530) ได้เสนอแนะไว้ดังนี้

4.1 การปฏิบัติก่อนและหลังเวลาอาหาร ควรปฏิบัติดังนี้คือ ควรหยุดเล่น หยุดทำงานสักครู่ก่อนเวลาอาหาร พักผ่อนก่อนรับประทานอาหาร ล้างมือก่อนรับประทานอาหาร ทุกครั้ง หรือหากร่างกายสกปรกมากก็ควรอาบน้ำก่อน เมื่อรับประทานอาหารเสร็จใหม่ ๆ ไม่ควรวิ่งเล่นหรือออกกำลังกายหนัก ๆ ควรให้ร่างกายได้พักผ่อน และเมื่อรับประทานอาหารเสร็จใหม่ ๆ ไม่ทำงานอะไรที่ใช้สมอง เช่น คิดเลขยาก ๆ

4.2 การปฏิบัติระหว่างรับประทานอาหาร มีดังนี้ รับประทานอาหารแต่ละมื้อไม่พอดี ไม่อิ่มเกินไป หรือน้อยเกินไป ไม่ดื่มน้ำมากเกินไปในระหว่างรับประทานอาหาร เพราะจะทำให้รับประทานอาหารไม่ได้มาก ไม่รับประทานของหวานก่อนอาหาร ควรรับประทานหลังอาหารหลักแล้ว ไม่รับประทานอาหารอย่างเร่งรีบ เพราะจะทำให้เคี้ยวไม่ละเอียด และยังทำให้รับประทานอาหารได้น้อย ทำให้จิตใจสดชื่นแจ่มใส ระหว่างเวลารับประทานอาหารไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน ซึ่งอาจทำให้อารมณ์เสีย

4.3 หลักปฏิบัติทั่วไปเพื่อให้เกิดสุขนิสัยในการรับประทานอาหาร ควรกระทำดังนี้ ควรได้อาหารให้ครบทั้ง 5 ประเภทในแต่ละวัน เพื่อให้ร่างกายได้รับสารอาหารครบทั้งปริมาณและคุณภาพ รับประทานอาหารให้เป็นเวลา ไม่รับประทานอาหารจุกจิก รับประทานอาหารที่สุก สะอาด ไม่ควรรับประทานอาหารสุก ๆ ดิบ ๆ หลีกเลี่ยงอาหารที่มีรสจัดเกินไป ไม่ควรรับประทานอาหารที่มีแป้งหรือไขมันมากเกินไปเพราะจะทำให้อ้วน หลีกเลี่ยงการรับประทานอาหารที่จะทำให้เกิดอาการแพ้ เลือกรับประทานอาหารตามเหตุผล ไม่ใช่เพราะเชื่อคำโฆษณา หรือเพราะความเคยชิน และหลีกเลี่ยงความเชื่อที่ผิดเกี่ยวกับเรื่องอาหาร

4.4 มารยาทในการรับประทานอาหารเราควรปฏิบัติตนในการรับประทานอาหาร ดังนี้ เข้าร่วมวงอาหารให้พร้อมคนอื่น ไม่ปล่อยให้คนอื่นต้องรอหรือเข้าร่วมวงเมื่อคนอื่นรับประทานอิ่มไปแล้ว รับประทานอาหารให้เรียบร้อยไม่มูมมาม เคี้ยวอาหารค่อย ๆ ไม่เล่นชกล้อหรือหัวเราะในระหว่างรับประทานอาหาร และตักอาหารโดยใช้ช้อนกลาง

4.5 สภาพแวดล้อม สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งนอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วคือสภาพแวดล้อมในการรับประทานอาหาร ถ้าสามารถทำได้ควรจัดสภาพแวดล้อมดังนี้ ห้องอาหารควรเป็นห้องที่มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก ไม่อยู่ติดกับห้องน้ำ ห้องส้วม หรือบริเวณที่ทิ้งขยะอันจะทำให้มีกลิ่น หรือแมลงวันมารบกวนเวลารับประทานอาหาร โต๊ะอาหารและภาชนะที่ใช้ควรสะอาดและควรจัดโต๊ะอาหารให้สวยงามไม่รกรุงรัง และอารมณ์ของผู้เข้าร่วมวงอาหาร ควรจะเบิกบานไม่ควรเคร่งเครียดหรือหงุดหงิด

5 การจัดโครงการอาหารกลางวัน จะเป็นการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับโภชนาการศึกษแก่ชุมชน และนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการอาหารกลางวัน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527) ได้เสนอแนะการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับโภชนาการแก่ชุมชน และนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการอาหารกลางวันดังนี้

5.1 ประเภทของกลุ่มบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดโครงการอาหารกลางวัน คือ ผู้ปกครองนักเรียน เจ้าหน้าที่ทางราชการต่าง ๆ เช่น เจ้าหน้าที่กรมการพัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่เกษตร ฝ่ายส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่เกษตรฝ่ายเคหะกิจเกษตร เจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอ จังหวัด ฯลฯ และกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มแม่บ้าน กรรมการศึกษา สหกรณ์ผู้ปกครอง กลุ่มเยาวชนหนุ่มสาว กลุ่ม ทส.ปช. กลุ่มลูกเสือชาวบ้านกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข อาสาพัฒนาหมู่บ้าน ผสส.ศิษย์เก่าโรงเรียน ชมรมต่างๆ บริษัทห้างร้าน เอกชน ฯลฯ

5.2 วิธีการ วิธีการดำเนินการที่จะใช้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดโครงการอาหารกลางวัน สามารถดำเนินการได้ 2 ทางคือ การนำโรงเรียนไปสู่ชุมชน และการนำชุมชนเข้ามาสู่โรงเรียน

การนำโรงเรียนเข้าไปสู่ชุมชน อาจทำได้โดยการประชาสัมพันธ์เป็นการแจ้งข่าวของโครงการในด้านจุดมุ่งหมาย วิธีการดำเนินงาน และประโยชน์ที่จะได้รับ ซึ่งต้องทำกับ

บุคคลหลายกลุ่มคือ นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้นำท้องถิ่น กรรมการศึกษา เจ้าหน้าที่ส่วนราชการต่าง ๆ มูลนิธิ องค์กร กลุ่มพลังต่าง ๆ หรือโรงเรียนให้ความร่วมมือกับชุมชน เมื่อชุมชนมีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น

สำหรับการนำชุมชนมาสู่โรงเรียนนั้น โรงเรียนสามารถดำเนินงานได้หลายวิธี เช่น จัดกิจกรรมต่างๆ ให้ชุมชนเข้าร่วม อำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนเข้ามาทำกิจกรรม และใช้บริการต่าง ๆ ในโรงเรียน ให้การส่งเสริมสนับสนุนผลผลิตของชุมชน เช่น นำผลผลิตทางการเกษตรในท้องถิ่นมาใช้ในโครงการอาหารกลางวันและใช้ทรัพยากรในชุมชนเป็นแหล่งวิชาการ

หลักการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน

การจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนเป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างยิ่งของโครงการสุขภาพในโรงเรียน ก่อนที่จะเริ่มดำเนินการควรมีหลักการ เพื่อเป็นเครื่องช่วยให้กิจการดำเนินต่อไปตามความมุ่งหมายของโครงการ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2525 : 29) ได้กำหนดหลักสำคัญที่เกี่ยวเนื่องกับการจัดอาหารกลางวันไว้ดังนี้ คือ

1. วางแผนร่างโครงการ ตั้งจุดประสงค์ไว้ให้แน่นอน เช่น โครงการระยะสั้น 1 ปี หรือโครงการระยะยาว 2-3 ปี เป็นต้น
2. มุ่งปรับปรุงภาวะโภชนาการของนักเรียน
3. มุ่งส่งเสริม และการเสียดสีของคณะครู และผู้เกี่ยวข้อง
4. ส่งเสริมทางด้านโภชนาการการศึกษา และสัมพันธ์กับโครงการศึกษาในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ตามหลักสูตร
5. ผู้เกี่ยวข้องควรเป็นผู้ที่มีเจตคติที่ดี คำนึงสูงต่อการดำเนินโครงการนี้อย่างแท้จริง

6. เป็นการสงเคราะห์เด็กยากจน ไม่มุ่งหวังกำไร มองประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับเด็กเป็นสำคัญ

7. การให้แหล่งชุมชนสิ่งแวดล้อมเข้ามาช่วยดำเนินโครงการ ส่อมช่วยให้การดำเนินการเกิดประโยชน์สูงสุด

ขั้นตอน และวิธีดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527 : 15-18) ได้กำหนดไว้ว่า โรงเรียนที่จะจัดโครงการอาหารกลางวันนั้นควรดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาและสำรวจข้อมูล

เป็นขั้นตอนเบื้องต้นของดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ซึ่งโรงเรียนต้องเตรียมข้อมูลให้พร้อมเพื่อช่วยในการดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับข้อมูลที่โรงเรียนต้องศึกษาสำรวจได้แก่ บุคลากร. งบประมาณในการดำเนินงานโครงการ, วัสดุอุปกรณ์, สถานที่, นักเรียนและแหล่งผลิตและสถานที่ที่จะซื้อวัตถุดิบ

2. การแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการอาหารกลางวัน

เมื่อโรงเรียนดำเนินการศึกษาและสำรวจข้อมูลเรียบร้อยแล้ว เพื่อให้การจัดทำอาหารกลางวันได้ผลตามความมุ่งหมาย โรงเรียนควรตั้งคณะกรรมการโครงการอาหารกลางวันเพื่อปฏิบัติตามนโยบาย จุดมุ่งหมาย ควบคุม ดูแล ให้ข้อเสนอแนะและสนับสนุนให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้ดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอและมีประสิทธิภาพ

3. ประชุมคณะกรรมการและจัดทำโครงการ

เมื่อโรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการอาหารกลางวันแล้ว ประธานควรนัดประชุมกรรมการ เพื่อพิจารณาวางแผนในการจัดการ โดยเฉพาะในเรื่องที่สำคัญ ๆ ซึ่งควรจะให้ที่ประชุมร่วมกันพิจารณาและรับทราบดังนี้

3.1 ชี้แจงนโยบายและจุดมุ่งหมายของโครงการอาหารกลางวัน

3.2 เสนอรูปแบบและวิธีดำเนินการที่โรงเรียนสามารถจัดได้โดยการจัดทำ
กำหนดการสอนและแผนการสอนย่อย บูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนได้
ลงมือปฏิบัติจริง และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

3.3 ชี้แจงการควบคุมเกี่ยวกับการเงิน

3.4 กำหนดแนวทางในการประเมินผล

3.5 เรื่องอื่น ๆ ที่เป็นประเด็นปัญหาเฉพาะแต่ละท้องถิ่น

4. ประชุมผู้ปกครอง ครู นักเรียน และผู้เกี่ยวข้อง

เป็นการชี้แจงให้ทุกฝ่ายได้เห็นความสำคัญของการจัดโครงการอาหารกลางวัน
จุดมุ่งหมาย และขอความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลอาชีพต่าง ๆ สนับสนุนทางด้านทุน วัสดุการครัว
วัสดุการเกษตร วัสดุคูป และแรงงานในการประกอบอาหารกลางวัน เพื่อให้โครงการอาหาร
กลางวันดำเนินไปด้วยความราบรื่น บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

5. การดำเนินงานตามโครงการ

การดำเนินงานตามโครงการให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนต้อง
คำนึงถึงขั้นตอนของกิจกรรมตามลำดับ คือ การเตรียมผลผลิต การเตรียมอาหาร
การประกอบอาหาร การรับประคตทานอาหาร การเก็บและล้าง การจัดการ และการถนอม
อาหาร โดยศึกษาสภาพแวดล้อมขงแต่ละท้องถิ่น และแผนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐาน
อาชีพ (แขนงงานบ้านและงานเกษตร) ป.3 - ป.6 เพื่อการบูรณาการกิจกรรมการเรียน
การสอนเพื่ออาหารกลางวัน ดังกล่าว

6. การประเมินผล

ควรมีการประเมินผลการทำงานเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขโครงการให้มี
ประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

สุชาติ โสภประยุทธ (2509 : 94) กล่าวว่า คณะกรรมการจัดอาหารกลางวัน
ของโรงเรียนควรมีวิธีดำเนินงาน ดังนี้

1. ตั้งความมุ่งหมายที่แน่นอนในการจัดอาหารกลางวัน คือ
 - 1.1 เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดี นักเรียนสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้
 - 1.2 จัดอาหารให้ถูกหลักโภชนาการ เพื่อส่งเสริมสุขภาพอนามัยให้กับนักเรียนอย่างแท้จริง
 - 1.3 เพื่อให้เด็กนักเรียนได้รับประทานอาหารที่มีทั้งปริมาณและคุณภาพเหมาะสมแก่ความต้องการของร่างกาย
2. ดูแลควบคุมกิจการต่าง ๆ โดยใกล้ชิด การจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนมักพบปัญหามากมาย เพื่อเป็นการไม่ประมาทคณะกรรมการควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้อย่างรอบคอบ
 - 2.1 การเงิน ต้องควบคุมให้ละเอียดและรอบคอบที่สุด จัดทำบัญชีรายวัน เงินสด บัญชีรับจ่ายและบัญชีเงินสดให้ถูกต้อง
 - 2.2 การประกอบอาหาร ต้องจัดให้มีคุณภาพและปริมาณที่เหมาะสมตลอดเวลา แนะนำให้ใช้วิธีสงวนคุณค่าของอาหารให้มากที่สุด
 - 2.3 บริการปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ รับฟังความคิดเห็นจากผู้บริหารและผู้รับบริการ
 - 2.4 อุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ของโรงครัวโรงอาหารจำเป็นต้องระวังรักษาให้อยู่ในสภาพดี และมีประสิทธิภาพอยู่เสมอ
 - 2.5 คนครัว คนงาน ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานต้องมีสุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรงไม่เป็นโรคติดต่อใด ๆ และควรจัดให้ได้รับการตรวจสอบสุขภาพเป็นระยะ ๆ และจัดให้มีการอบรมเพื่อเสริมประสบการณ์ในโอกาสอันควร ซึ่งควรมีทุกปี
3. การประเมินผลงาน เพื่อให้ทราบข้อดีและข้อบกพร่องของการจัดและการดำเนินงาน ควรมีการติดตามผลและทำการประเมินผลทำงานเป็นระยะ ๆ ซึ่งจะช่วยให้ปรับปรุงกิจการให้ถูกต้องและมีความก้าวหน้าพอควร เอกสาร และข้อมูลโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดของแต่ละหน่วยงาน

(3) ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐ และภาคเอกชนเพื่อดำเนินการให้บรรลุผลตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัตินี้

(4) ดำเนินการทางด้านประชาสัมพันธ์ให้ราชการบริหารส่วนกลาง ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น บรรดาโรงเรียนต่าง ๆ และผู้ปกครองของนักเรียนตลอดจนบุคคลทั่วไปได้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของกองทุนและปัญหาภาวะทุพโภชนาการของเด็ก

(5) ควบคุม ติดตามผล และประเมินผลการดำเนินการตามพระราชบัญญัติแล้วรายงานต่อคณะรัฐมนตรี

(6) ออกระเบียบหรือดำเนินการอื่นใดเพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติ

เงินกองทุนมาจากการจัดสรรเงินของรัฐบาล โดยเริ่มตั้งแต่ปีงบประมาณ 2536 เป็นต้นไปให้จัดสรรเงินเป็นทุนประเดิมปีละไม่น้อยกว่า 500 ล้านบาท และให้เป็นงบค่าใช้จ่ายปีละไม่น้อยกว่า 50 ล้านบาท จนกว่ากองทุนจะมีเงินทุนประเดิมหรือรวมเงินอุดหนุนจากรัฐบาลแล้วเป็นเงิน 6,000 ล้านบาท นอกจากนี้เงินกองทุนอาจมาจากเงิน หรือทรัพย์สินอื่นที่มีผู้บริจาค และมาจากดอกผลที่เกิดจากกองทุน ซึ่งกองทุนนี้จัดตั้งขึ้น โดยมีเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้คือ เนื่องจากปัจจุบันเด็กนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาของทางราชการบางส่วนไม่ได้รับอาหารอย่างเพียงพอ และถูกต้องตามหลักโภชนาการอันมีผลทำให้การเจริญเติบโตทั้งร่างกายและสติปัญญาของเด็กนักเรียนเหล่านั้นไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานสมควรให้มีการช่วยเหลือส่งเสริม และพัฒนาเด็กนักเรียนตลอดจนลดภาวะทุพโภชนาการของเด็กนักเรียนดังกล่าว โดยจัดตั้งกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้เพื่อประกาศใช้ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2536 เป็นต้นไป

พระราชบัญญัติกองทุนเพื่ออาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา

พระราชบัญญัติกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2535 ที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษาลงวันที่ 8 เมษายน 2535 โดยเจตนาารมณ์ของพระราชบัญญัตินั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนและใช้จ่ายสำหรับการสนับสนุนและช่วยเหลือภาวะโภชนาการของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาและการประชาสัมพันธ์ปัญหาภาวะทุพโภชนาการของเด็กตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร ทั้งนี้คณะกรรมการบริหารกองทุนประกอบด้วย

1. ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	ประธานกรรมการ
2. ปลัดกระทรวงการคลัง	รองประธานกรรมการ
3. ปลัดกระทรวงสาธารณสุข หรือผู้แทน	กรรมการ
4. ผอ. สำนักงานงบประมาณ หรือผู้แทน	กรรมการ
5. อธิบดีกรมการพัฒนารัฐมชน หรือผู้แทน	กรรมการ
6. อธิบดีกรมการปกครอง หรือผู้แทน	กรรมการ
7. อธิบดีกรมบัญชีกลาง หรือผู้แทน	กรรมการ
8. ผู้บัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน หรือผู้แทน	กรรมการ
9. ปลัดกรุงเทพมหานคร หรือผู้แทน	กรรมการ
10. เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาเอกชนหรือผู้แทน	กรรมการ
11. ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีก 4 คน	กรรมการ
12. เลขาธิการคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ	กรรมการและเลขานุการ
13. รองเลขาธิการคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ	กรรมการและผู้ช่วย
เลขานุการ

โดยกรรมการที่ได้แต่งตั้งให้มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 3 ปีและให้คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) กำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางในการให้การส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาโครงการต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของกองทุน
- (2) จัดสรรเงินช่วยเหลือหรือทรัพย์สินอื่นให้แก่โรงเรียนประถมศึกษา โดยคำนึงถึงลำดับความจำเป็นแห่งภาวะทุพโภชนาการของเด็กนักเรียนในแต่ละโรงเรียน

แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน

ส่วนที่เป็นขั้นตอน และวิธีดำเนินโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้จัดดำเนินการอย่างมีหลักการ และแนวคิดที่จะเอื้อให้คณะทำงาน ซึ่งประกอบด้วยบุคลากรทั้งที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน และผู้ปกครองสามารถดำเนินการตามวัตถุประสงค์ได้อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ระยะแรกเริ่มจนถึงปัจจุบัน โครงการใด ๆ ก็ตามหากสามารถวางแผนและบริหารโครงการ ได้อย่างมีประสิทธิภาพก็จะทำให้ได้ผลิต (Product) ออกมาใกล้เคียงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ดังนั้นแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานโครงการอาหาร กลางวันในโรงเรียน จึงอาศัยแนวการศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาองค์ประกอบของโครงการเพื่อดูการจัดทำโครงการอย่างมีระบบ และ สมเหตุสมผลสามารถนำมาวิเคราะห์ได้
2. ศึกษาปัจจัยพื้นฐานในการบริหารโครงการ เพื่อดูองค์ประกอบตัวอื่น ๆ ที่อาจ ส่งผลต่อการดำเนินงานของโครงการ
3. ศึกษาหลักการประเมินโครงการ เพื่อดูรูปแบบดังกล่าวประกอบการแยกปัจจัยที่ สัมพันธ์การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน
4. สรุปปัจจัยที่สัมพันธ์กับการดำเนินโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน

องค์ประกอบของโครงการ (คัดจากรวมบทความทางการประเมินโครงการ, 2533)

องค์ประกอบพื้นฐานที่ควรพึงมีในทุก ๆ โครงการที่ผู้จัดทำโครงการอาจยึดเป็นหลักเกณฑ์ หรือแนวทางได้นั้นมีองค์ประกอบอยู่ 9 ประการด้วยกัน ดังจะได้อธิบายต่อไป

องค์ประกอบพื้นฐานในโครงการแต่ละโครงการ แต่ละโครงการนั้นควรจะมีดังนี้

1. ความสำคัญและที่มาของโครงการ

องค์ประกอบแรกนี้เป็นส่วนที่จะบ่งชี้รากฐานความเป็นมาของโครงการ ว่าโครงการนั้น ๆ มีที่มาอย่างไร มีแนวความคิดที่เป็นพื้นฐานที่มาของโครงการนั้นประการใด อย่างน้อยที่สุดในส่วนแรกของโครงการนั้น ควรจะเริ่มต้นให้ผู้อ่านหรือผู้ใช้โครงการนั้น ๆ ได้เข้าใจ และทราบถึงพื้นฐานความเป็นมาของแนวความคิดในโครงการนั้น ๆ เสียก่อน นอกจากนั้น สำคัญในส่วนแรกนั้นก็ควรจะระบุถึงความสำคัญของโครงการดังกล่าวนี้

สำหรับเกณฑ์ในการที่จะเขียนระบุถึงความสำคัญของโครงการนั้นอาจกำหนดเป็นหลักเกณฑ์ตายตัวไม่ได้ ทั้งนี้เพราะโครงการต่าง ๆ จะมีลักษณะแตกต่างกันไป แต่ที่ว่าแนวทางที่พอจะกล่าวได้ก็คือ ความสำคัญของโครงการหนึ่ง ๆ นั้น ปกติแล้วมักพิจารณาได้จากแผนงานหลักหรือแผนระดับชาติ เช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งในแผนหลักนั้น อาจกำหนดลำดับความสำคัญของโครงการนั้น ๆ ไว้ด้วยก็ได้ และถ้ากำหนดไว้เช่นนั้นก็จะช่วยให้การเขียนโครงการนั้นง่ายขึ้น นอกจากนั้นความสำคัญของโครงการหนึ่ง ๆ อาจพิจารณาได้จากนวนโยบายของรัฐบาล

2. วัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ

ในส่วนที่สองของโครงการนี้จะเป็นส่วนที่มีความสำคัญมากที่สุดส่วนหนึ่งของโครงการแต่ละโครงการ โดยเฉพาะในการที่จะติดตามประเมินผลโครงการดังกล่าว เมื่อได้ดำเนินการตามโครงการนั้น ๆ ไปแล้ว ซึ่งการติดตามประเมินผลโครงการนี้จะประเมินจากวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้

3. ขอบเขตของโครงการ

ส่วนที่สามของโครงการจะเป็นการระบุถึงขอบเขตของโครงการ(ถ้ามี) ทั้งนี้จะครอบคลุมเฉพาะบางโครงการที่มีขอบเขตอย่างหนึ่งอย่างใดกำกับอยู่ด้วยเท่านั้นถ้าโครงการใดไม่มีขอบเขตกำกับก็ไม่จำเป็นต้องระบุไว้ในที่นี้ ขอบเขตของโครงการดังกล่าวนี้จะเป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้พิจารณาโครงการได้เห็นชัดเจนถึงความเป็นไปได้ของโครงการ

ขอบเขตต่าง ๆ ที่อาจระบุถึงในโครงการนั้น อาจมีได้ 4 ลักษณะโดยทั่วไป กล่าวคือ ขอบเขตเรื่องเวลา ขอบเขตทางภูมิศาสตร์ ขอบเขตในแง่ปฏิบัติและขอบเขตในแง่อื่น ๆ สำหรับขอบเขตเรื่องเวลานั้น จะหมายความรวมถึงระยะเวลาดำเนินโครงการเป็นต้นว่า โครงการนี้จะใช้เวลาจากเมื่อใดถึงเมื่อใด กำหนดเวลาแล้วเสร็จของโครงการ

4. วิธีดำเนินงานตามโครงการ

ส่วนที่นับว่าสำคัญมากที่สุดอีกส่วนหนึ่งของโครงการคือ วิธีดำเนินงานตามโครงการนี้ เพราะเหตุว่าในส่วนนี้โครงการจะต้องระบุถึงแนวทาง กลยุทธ์และวิธีการที่จะทำในโครงการนั้น ๆ โดยละเอียด ถ้าเป็นการแก้ปัญหาโครงการจะต้องระบุวิธีการคำนวณงานเพื่อแก้ปัญหา ตลอดจนวิธีบริหารโครงการ

5. ความสัมพันธ์กับโครงการอื่น

ส่วนที่หานี้ จะมีอยู่เฉพาะในโครงการที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับโครงการที่จะทำไปแล้วในอดีต หรือกำลังดำเนินการ หรือดำเนินการในอนาคต ทั้งนี้เพื่อให้การอนุมัติโครงการและการจัดสรรงบประมาณให้โครงการต่าง ๆ นั้นเป็นไปโดยสอดคล้องต่อเนื่องและให้ประโยชน์แก่สังคมมากที่สุดและเหมาะสมมากที่สุด ในส่วนนี้ควรที่ผู้จัดทำโครงการจะได้ระบุถึงความสัมพันธ์ต่อเนื่องกับโครงการอื่น ๆ ทั้งหมดนี้ กล่าวคือถ้าดำเนินการตามโครงการนี้จะมีผลต่อเนื่องโครงการอื่น หรือต่อโครงการอื่น และต่อแผนงานหลักอย่างไร หรือถ้าหากไม่ดำเนินการตามโครงการนี้ จะเป็นผลเสียต่อโครงการอื่น ๆ หรือต่อแผนงานหลักหรือไม่เพียงใด รวมถึงความเกี่ยวเนื่องในเงื่อนเวลาของแต่ละโครงการด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างโครงการต่าง ๆ ในที่นี้อาจพิจารณาได้เป็น 3 ลักษณะดังนี้ แต่ในที่นี้ยกมาเพียง 2 ลักษณะ

ลักษณะแรก เป็นความสัมพันธ์ในฐานะที่โครงการปัจจุบันเป็นโครงการต่อเนื่องหรือสืบเนื่องจากโครงการอื่น ๆ ที่มีอยู่ (ซึ่งอาจเป็นโครงการในอดีต ปัจจุบันหรืออนาคตก็ได้) ในลักษณะนี้ ผู้จัดทำโครงการจะต้องระบุเหตุผลและทิศทางของการต่อเนื่องนั้น ๆ ว่าเป็นอย่างไร จะเกิดผลดีผลเสียอย่างไร ถ้าหากไม่ดำเนินโครงการปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่ว่า โครงการปัจจุบันขึ้นอยู่กับโครงการอื่น หรือต้องอาศัยผลที่ได้จากโครงการอื่นอย่างไร (กล่าวคือในกรณีที่มีการดำเนินงานตามโครงการปัจจุบันจะเป็นไปได้หรือไม่ได้นั้นขึ้นอยู่กับโครงการอื่นโดยสิ้นเชิง) และที่ว่าโครงการอื่น ๆ ในอนาคตขึ้นอยู่กับหรือต้องอาศัยผลจากโครงการปัจจุบันอย่างไร

ลักษณะที่สอง เป็นความสัมพันธ์ในฐานะที่โครงการปัจจุบันจะต้องประสานกับโครงการอื่น ๆ ในช่วงเวลาเดียวกัน โครงการในลักษณะนี้จะต้องชี้แจงให้เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินการพร้อม ๆ กันหลาย ๆ โครงการเพื่อประสานงาน และให้เกิดผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์หลักของแผนงานทั้งหมดโดยส่วนรวม และโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันกับกิจกรรมสหกรณ์แบบครบวงจรก็มีความสัมพันธ์กับโครงการอาหารกลางวันในลักษณะที่ 2 นี้

6. ขั้นตอนการดำเนินงาน

ในส่วนของขั้นตอนดำเนินงานนี้ จะต้องสอดคล้องกับวิธีการดำเนินงานตามโครงการในส่วนที่สี่ เป็นแต่เพียงในส่วนที่หกนี้ จะต้องแยกการดำเนินงานตามโครงการออกเป็นขั้นตอนตามระยะเวลา (phasing) ในราชการไทยปกตินั้นจะแยกขั้นตอนการดำเนินงานเป็นรายปี เช่นโครงการ 5 ปี จะแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ๆ ละ 1 ปี ตามปีงบประมาณ และในแต่ละปีอาจแบ่งเป็นขั้นตอนย่อย ๆ ตามวงเงินในปีงบประมาณอีกก็ได้ อย่างไรก็ตามก็มีข้อสังเกตอยู่ว่าโครงการบางกรณีไม่อาจจัดแบ่งขั้นตอนการดำเนินงานตามปีงบประมาณได้อย่างเหมาะสม เพราะเหตุที่เป็นโครงการที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากโครงการปกติ และมี

การแบ่งขั้นตอนตามลักษณะของงานตามโครงการนั้นมากกว่า ซึ่งเรื่องนี้ก็มีใช้เรื่องแปลก และอาจทำได้เช่นกัน

7. ทรัพยากรที่ต้องใช้ในโครงการ

นอกเหนือจากรายละเอียดทั้งหมดที่ควรระบุไว้ในโครงการดังกล่าวมาแล้วในตอนต้น ส่วนที่เจ็ดและส่วนต่อไปจะเป็นกฎเกณฑ์สำคัญสำหรับผู้กำหนดนโยบาย และผู้บริหารที่จะพิจารณาในแง่ของความต้องการใช้ทรัพยากรทุกประเภทในโครงการนั้น ๆ และการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนโครงการนั้น ๆ ในส่วนนี้จะเป็นส่วนที่แสดงภาพรวมทั้งหมดของทรัพยากรทุกประเภทที่ต้องใช้ในโครงการหนึ่ง ๆ และจากทรัพยากรทั้งหมดในแต่ละประเภทแล้วควรแยกให้เห็นเด่นชัดว่ามีทรัพยากรประเภทนั้น ๆ อยู่แล้วเท่าใด และที่ยังต้องการเพิ่มอีกเท่าใด

ทรัพยากรประเภทที่สำคัญ ๆ ที่ควรแยกออกจากกันให้เห็นชัดตามระบบราชการไทย อาจแยกได้เป็น 3 ประเภท คือกำลังคน ทรัพยากรดำเนินการ และทรัพยากรการลงทุน สำหรับทรัพยากรกำลังคนในที่นี้จะหมายถึงทรัพยากรที่อาจเป็นข้าราชการ ลูกจ้างประจำ หรือลูกจ้างชั่วคราว ตามรายละเอียด คุณวุฒิหรือประสบการณ์และระยะเวลาการปฏิบัติงานในโครงการ ส่วนทรัพยากรการดำเนินการนั้น จะหมายถึงค่าใช้จ่ายประเภทต่าง ๆ ตามหมวดงบประมาณ ซึ่งเป็นด้านบริการและวัสดุ และทรัพยากรลงทุนจะหมายถึงครุภัณฑ์และที่ดินสิ่งก่อสร้างทุกชนิดที่ ต้องใช้ในโครงการ

อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตเพิ่มเติมด้วยว่า ถ้าหากผู้จัดทำโครงการสามารถจะจัดสรรแสดงความต้องการทรัพยากรทุกประเภทเหล่านั้น ตามขั้นตอนการดำเนินงานในส่วนที่หกได้จะยิ่งเป็นการดีมาก เพราะจะช่วยให้มองเห็นภาพการดำเนินงานของโครงการตลอดจนทรัพยากรที่ต้องใช้ในแต่ละขั้นตอนไปพร้อม ๆ กันทั้งหมด

8. งบประมาณของโครงการ

ในส่วนที่แปด ซึ่งเป็นเรื่องงบประมาณรายจ่ายของโครงการนั้น จะง่ายและสะดวกแก่ผู้จัดทำโครงการมาก ถ้าหากทรัพยากรที่ต้องใช้ในโครงการได้รับการพิจารณาอย่างรอบคอบรัดกุม เพราะในส่วนนี้จะ เป็นเพียงการถอดความจากส่วนที่เจ็ดมาเป็นตัวเงินตามเกณฑ์มาตรฐานที่ประกาศใช้อยู่แล้วนั้น จะยกเว้นก็เฉพาะส่วนที่จัดไว้ในทรัพยากรดำเนินงาน การเสนองบประมาณรายจ่ายในส่วนนี้ ควรเสนอทั้ง 3 รูปแบบคืองบประมาณรวมทั้งโครงการ แยกเป็นรายปีตามปีงบประมาณ และแยกเป็นรายงวดในแต่ละปี แยกเป็น 3 รูปแบบเช่นนี้จะช่วยให้ฝ่ายวิเคราะห์งบประมาณวิเคราะห์และพิจารณาง่ายขึ้น และสามารถจัดสรรงบประมาณได้อย่างถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้นด้วย

9. อื่น ๆ

ในส่วนสุดท้ายของโครงการนี้ เป็นส่วนที่อาจเพิ่มเติมขึ้น หรืออาจไม่มีก็ได้ อาจเรียกภาคผนวกหรืออื่น ๆ ก็ได้ วัตถุประสงค์ของการมีส่วนสุดท้ายของโครงการในทำนองนี้ ก็เพียงเพื่อเป็นการนำเสนอข้อมูลเพิ่มเติม อีกบางประการที่อาจช่วยสนับสนุนให้เห็นความสำคัญของโครงการหรือเสริมให้โครงการมีน้ำหนักและเหตุผลมากขึ้น ทั้งนี้

เนื้อหาที่ควรจัดไว้ในส่วนสุดท้ายนั้น อาจเกี่ยวข้องกับผลการศึกษาค้นคว้าวิจัยโดยเฉพาะผลที่เกี่ยวกับวิธีการดำเนินงานโครงการ การศึกษาวิเคราะห์เชิงต้นทุน-ผลได้ของโครงการและของวิธีการดำเนินงานตามโครงการแต่ละวิธี โดยเฉพาะการวิเคราะห์ถึงต้นทุนทางสังคม และผลได้ทางสังคมของโครงการนั้น ๆ และแม้แต่ผลการวิจัยความเป็นไปได้ของโครงการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งดำเนินการโดยหน่วยธุรกิจเอกชน (แน่นอนว่าผลการศึกษาค้นคว้า วิจัยเหล่านี้ น่าจะเป็นไปในทำนองเดียวกัน หรือสอดคล้องหรือสนับสนุนโครงการที่เขียนนั้น เพราะถ้าหากนำเสนอผลการศึกษาวิจัยที่ไม่สนับสนุนโครงการนั้น ๆ เสียแล้ว ก็ย่อมแสดงอยู่เองว่า โครงการนั้นไม่ควรได้รับการพิจารณาสนับสนุนให้ดำเนินการได้)

ปัจจัยพื้นฐานในการบริหารโครงการ (คัดจาก การวางแผนการศึกษาสำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ; 2531)

การบริหารโครงการโดยทั่ว ๆ ไป จำเป็นต้องอาศัยหรือคำนึงถึงปัจจัยใน
ด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย โดยเฉพาะในเรื่องต่อไปนี้

1. ปัจจัยเกี่ยวกับหน่วยงาน ได้แก่ วัตถุประสงค์และโครงสร้างของหน่วยงาน
ตลอดจนวิธีการดำเนินงานหรือเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหน่วยงาน เป้าหมายของโครงการ
ของแต่ละหน่วยงานควรจะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน การบริหารโครงการและ
การดำเนินงานของหน่วยงานต้องเป็นไปในทิศทางและลักษณะเดียวกัน

2. ปัจจัยเกี่ยวกับบุคลากร ได้แก่ จำนวนบุคลากรที่ปฏิบัติงานในโครงการ
ความรู้ความสามารถ เจตคติ ค่านิยม และพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคลากรดังกล่าว เนื่องจาก
การบริหารโครงการ (หรือบริหารทั่ว ๆ ไป) เกี่ยวข้องกับคน ดังนั้นปัจจัยบุคคล (Human-
Factor) จึงมีความสำคัญ แต่ละคนควรจะเข้าใจในเป้าหมายของโครงการตรงกัน รู้บทบาท
หน้าที่ของตนเอง (และของผู้อื่น) เข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติงานแต่ละเรื่อง และมีความ
รู้สึกรับผิดชอบร่วมกันเป็นทีม

3. ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพและสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ
การเมือง การปกครองและวัฒนธรรม การบริหารโครงการจะเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและ
บรรลุผลตามเป้าหมายหรือไม่ ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมไม่น้อยทีเดียว

ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้มีผลกระทบต่อการบริหารโครงการมากน้อยแตกต่างกัน
ไป แล้วแต่ลักษณะของโครงการ ผู้บริหารโครงการจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในแต่ละปัจจัย
อย่างถ่องแท้จึงจะสามารถบริหารโครงการได้อย่างราบรื่น

หลักการประเมินโครงการ

ในการประเมินโครงการนั้นได้มีผู้เสนอความคิดเกี่ยวกับรูปแบบ (Approach)
ในการประเมินไว้มากมายหลายรูปแบบ แต่ละแบบมีแนวความคิด ทฤษฎี เหตุผล และวิธี
การประเมินที่มีผู้นิยมสนับสนุนนำไปใช้เป็นแบบอย่าง (Model) นิสา ชูโต (2531) ได้แบ่ง
แนวความคิดและรูปแบบที่สำคัญ ๆ ในการประเมินโครงการไว้ดังนี้

1. แบบการวิเคราะห์ระบบ (System Analysis Approach)

ในการวิเคราะห์นั้นจะต้องมุ่งถึงผลที่ได้จากโครงการ และพยายามหาความเกี่ยวข้องของรูปแบบของแผนงานที่วางในโครงการกับตัวบ่งชี้ต่าง ๆ ข้อมูลต่าง ๆ และผลที่จะเกิดจากโครงการต้องวัดได้ในเชิงปริมาณ และหาสาเหตุที่เป็นเรื่องของเหตุและผลได้การใช้การวิเคราะห์ทางสถิติ และวิธีการที่ใช้ส่วนใหญ่มักจะเป็นเทคนิค การทดลองเพื่อดูผลของการวางแผนแบบต่าง ๆ ในสภาพการณ์ทางธรรมชาติ

2. แบบยึดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมหรือวัตถุประสงค์เป็นพื้นฐาน

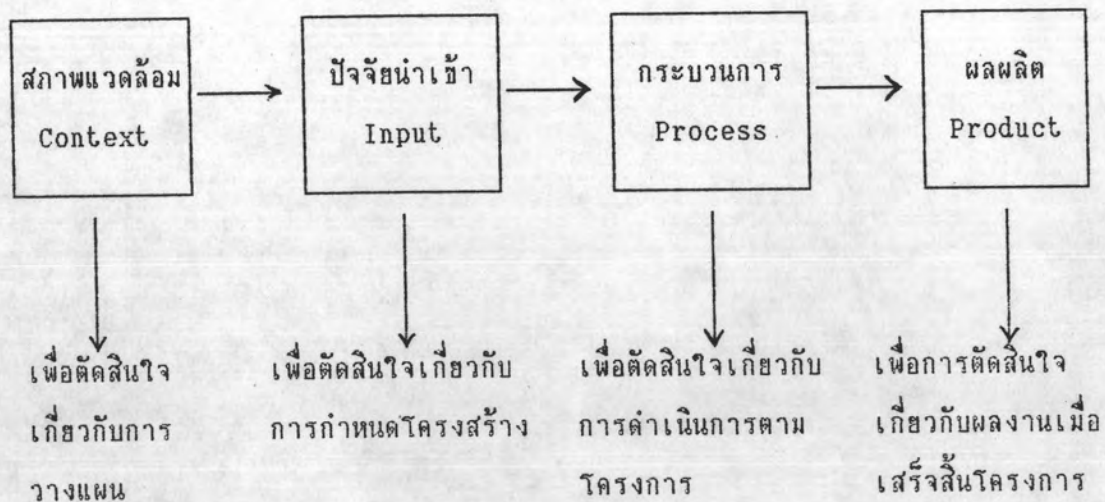
(The Behavioral Objective or Goal-Based)

ในรูปแบบนี้ถือว่า วัตถุประสงค์ของโครงการคือเกณฑ์ในการวัดผลของโครงการนั่นเอง ผู้ประเมินจะนำเอาวัตถุประสงค์ที่ผู้พัฒนาโครงการได้ตั้งไว้ว่า ต้องการให้ประสบผลสำเร็จเท่าไรมาวางไว้เป็นเกณฑ์ ความแตกต่างระหว่างวัตถุประสงค์ที่โครงการทำได้จริง คือผลของโครงการ ความสำเร็จของโครงการก็คือไม่มีความแตกต่าง หรือมีความแตกต่างน้อยมาก ระหว่างวัตถุประสงค์ที่วางไว้กับสิ่งที่โครงการทำได้จริง นักประเมินที่มีแนวความคิดเช่นนี้ คือ R.W. Tyler และ L. Cronbach

นักประเมินผล ในปัจจุบันนิยมใช้รูปแบบการประเมินผลที่เรียกว่า (CIPP Model) รูปแบบผู้นำเสนอโดย Danial L. Stufflebeam รูปแบบของการประเมินผลนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและสารนิเทศ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจทางเลือกที่เหมาะสมในการประเมินนั้นมุ่งประเมินจากสิ่งที่ประเมิน 4 ประการด้วยกันคือ 1. สภาพแวดล้อม (Context) เพื่อพัฒนาจุดมุ่งหมายของโครงการ 2. ปัจจัยนำเข้า (Input) เพื่อออกแบบโครงการ 3. กระบวนการ (Process) เพื่อประเมินขั้นตอนในการดำเนินการตามโครงการ 4. ผลผลิต (Product) เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ตามโครงการตามแผนภูมิต่อไปนี้

การประเมินผล

แผนภูมิที่ 2 แสดงโครงสร้างของการประเมินตาม CIPP Model (สุขุม มูลเมือง, 2530)

จากหนังสือ เอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ สรุปได้ว่า ปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันนั้น ได้แก่ ปัจจัยสภาวะแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น และปัจจัยในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน โดยประยุกต์รูปแบบของชิพ (CIPP Model) ซึ่งแบ่งออกเป็น Context Factors, Input Factors และ Process Factors มาช่วยในการแยกปัจจัยต่าง ๆ ออกมาได้ดังนี้

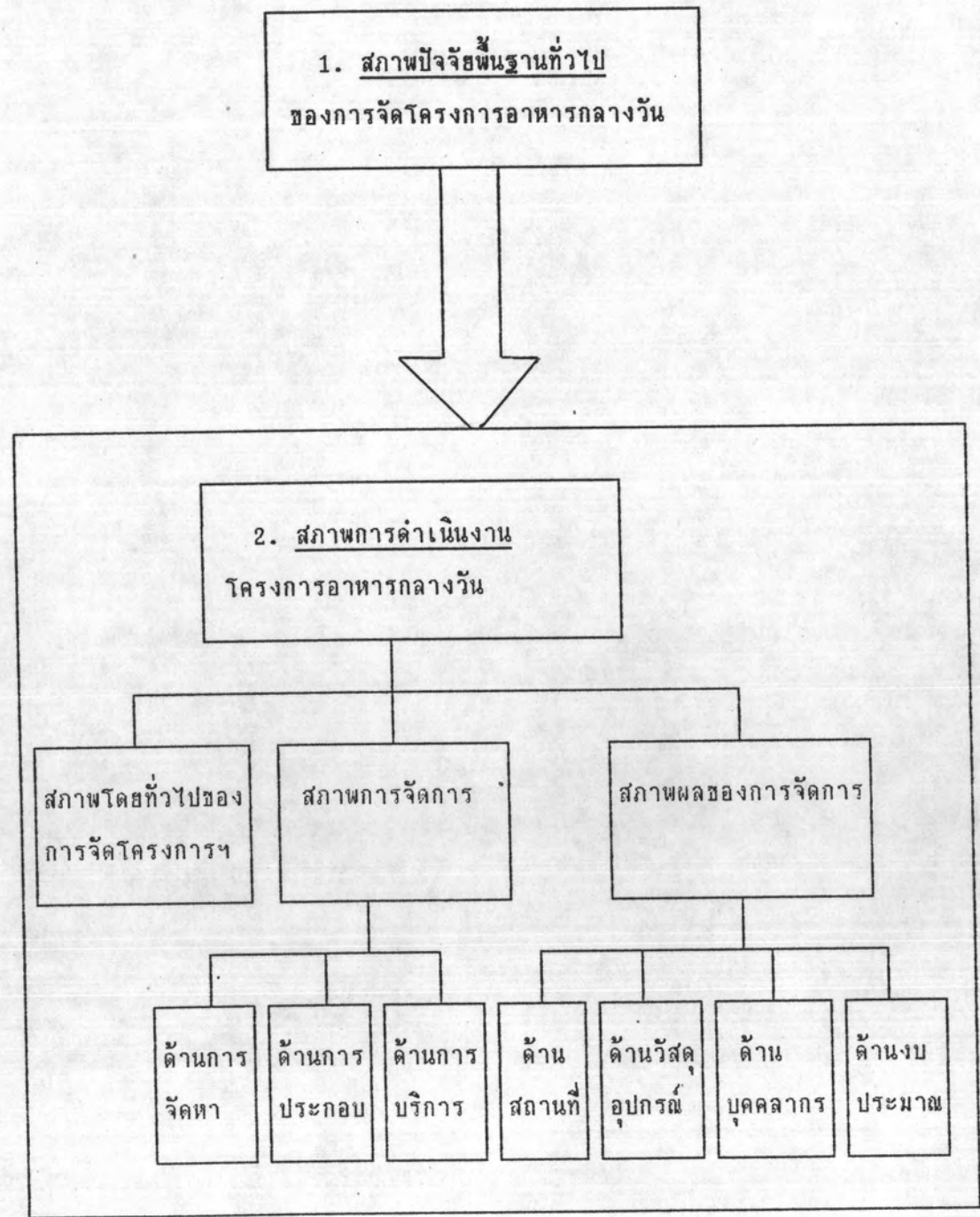
1. ปัจจัยสภาวะแวดล้อม
 - 1.1 สภาพพื้นฐานของโรงเรียน
 - 1.2 โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน
 - 1.3 กิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน

2. ปัจจัยเบื้องต้น
 - 2.1 ด้านบุคลากร
 - 2.2 ด้านวัสดุอุปกรณ์
 - 2.3 ด้านการจัดการ
 - 2.4 ด้านงบประมาณ

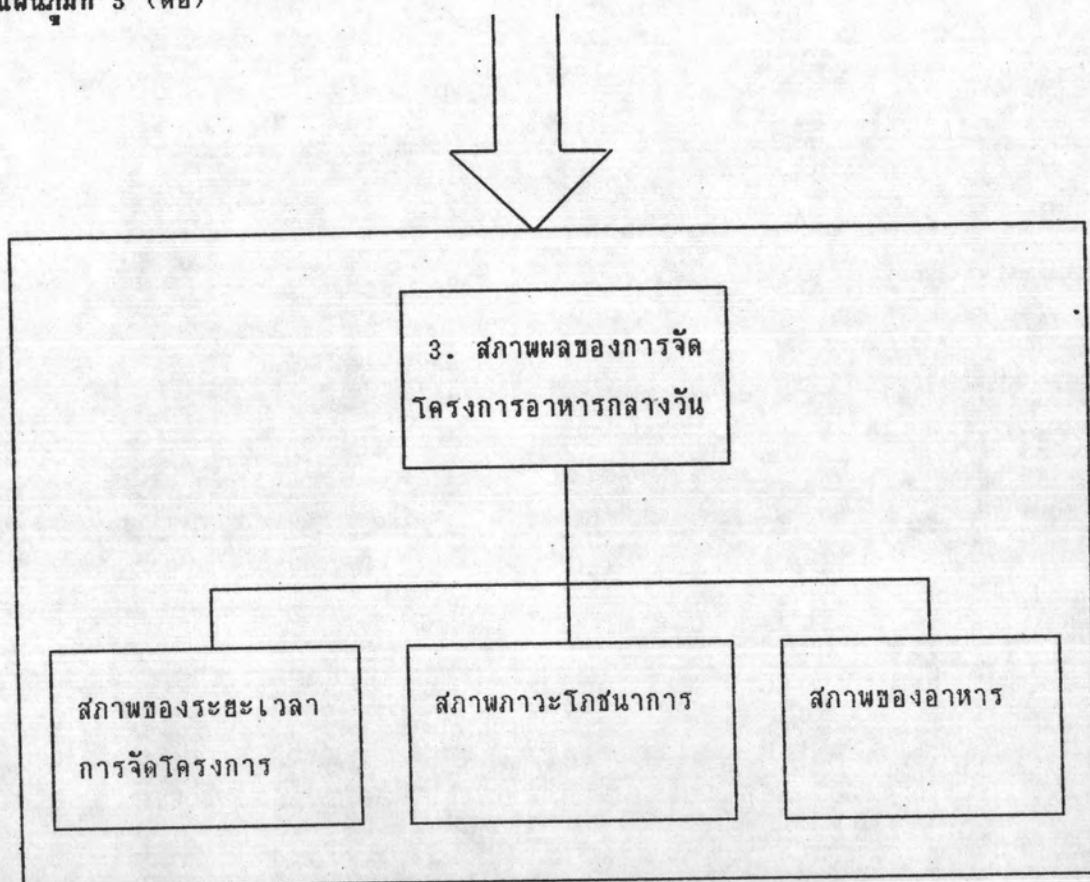
3. ปัจจัยในการดำเนินงาน
 - 3.1 การวางแผนการดำเนินงาน
 - 3.2 การบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน
 - 3.3 รูปแบบการจัดทำอาหารกลางวัน
 - 3.4 ความร่วมมือของชุมชน

และในแผนภูมิที่ 3-6 ที่นำเสนอต่อไปนี้ คัดลอกจากรายงานการวิจัยเรื่อง สภาพและผลสำเร็จของการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดกรุงเทพมหานคร (2532) : การวิเคราะห์ที่สภาพต่างๆ ของโครงการอาหารกลางวัน

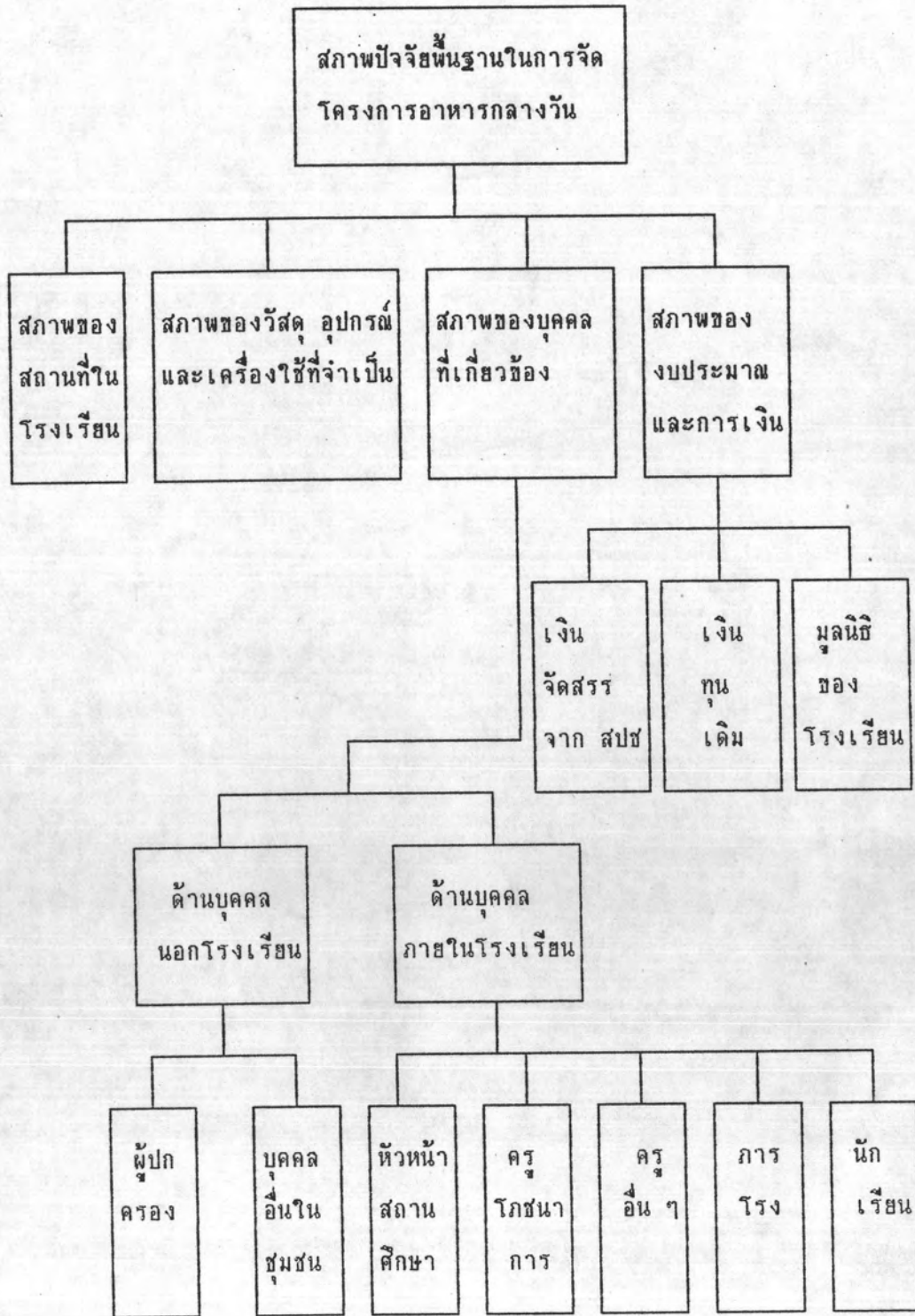
แผนภูมิที่ 3 สภาพปัจจัยพื้นฐานทั่วไปของการจัดโครงการอาหารกลางวัน

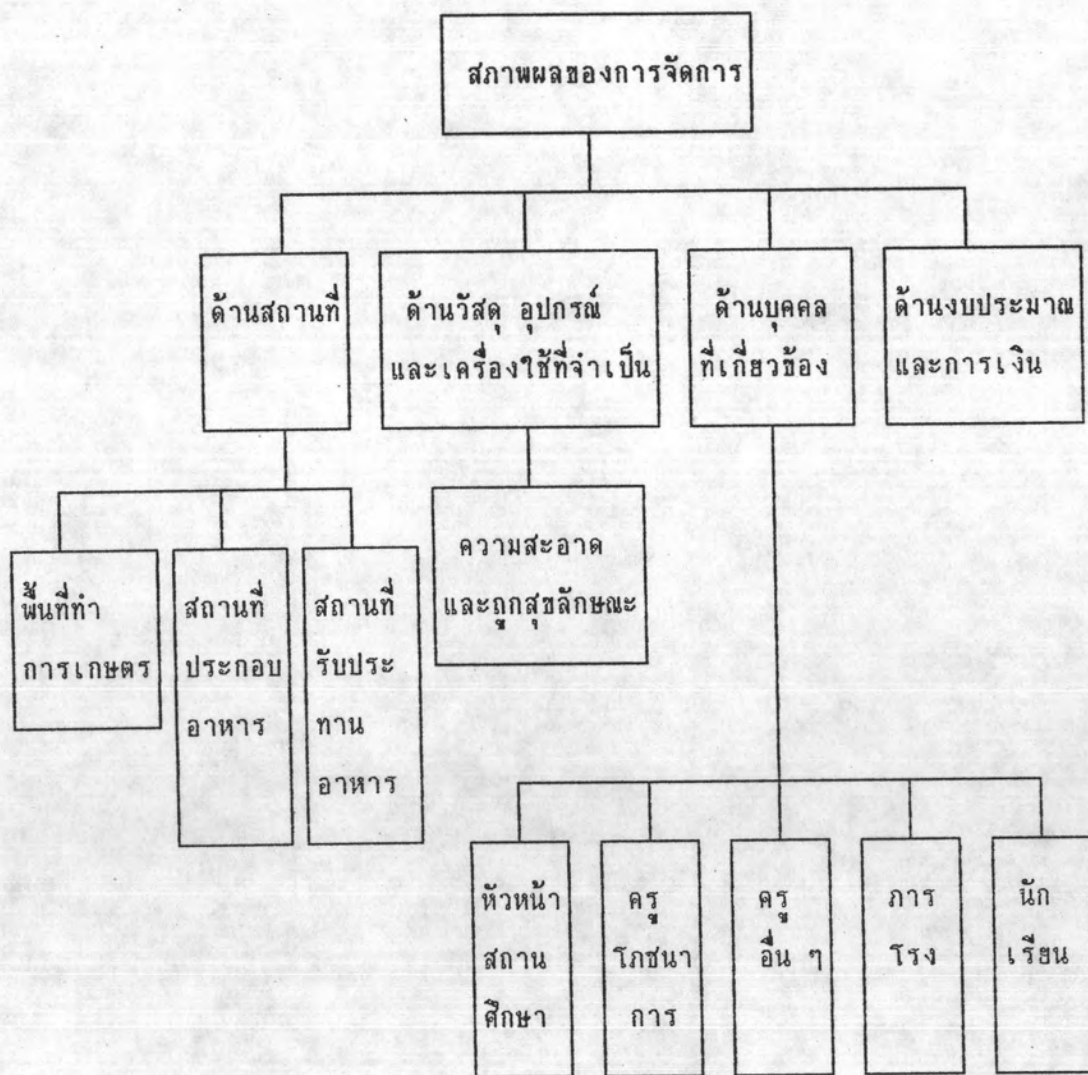
แผนภูมิที่ 3 (ต่อ)

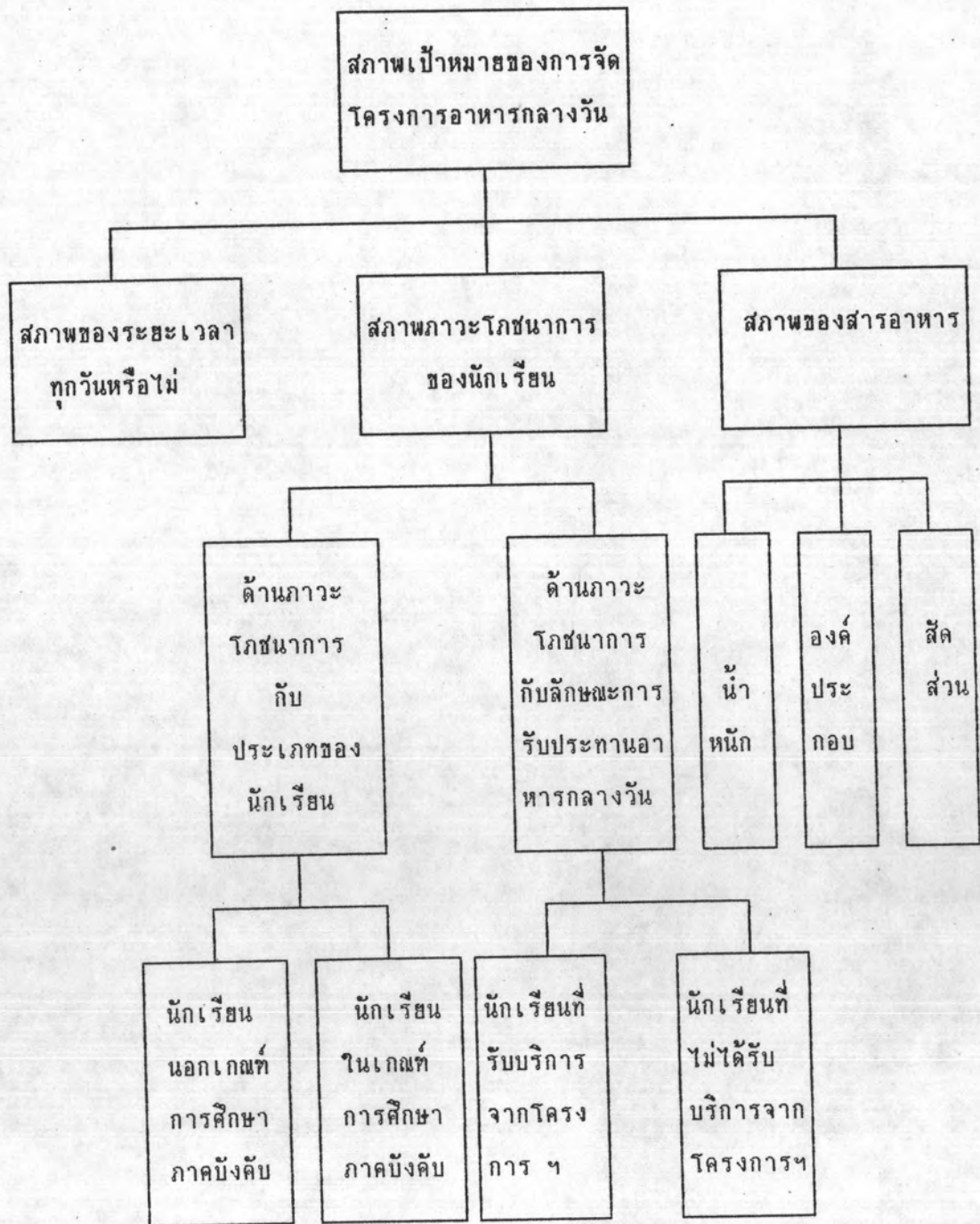
แผนภูมิที่ 4 สภาพปัจจัยพื้นฐานในการจัดโครงการอาหารกลางวัน

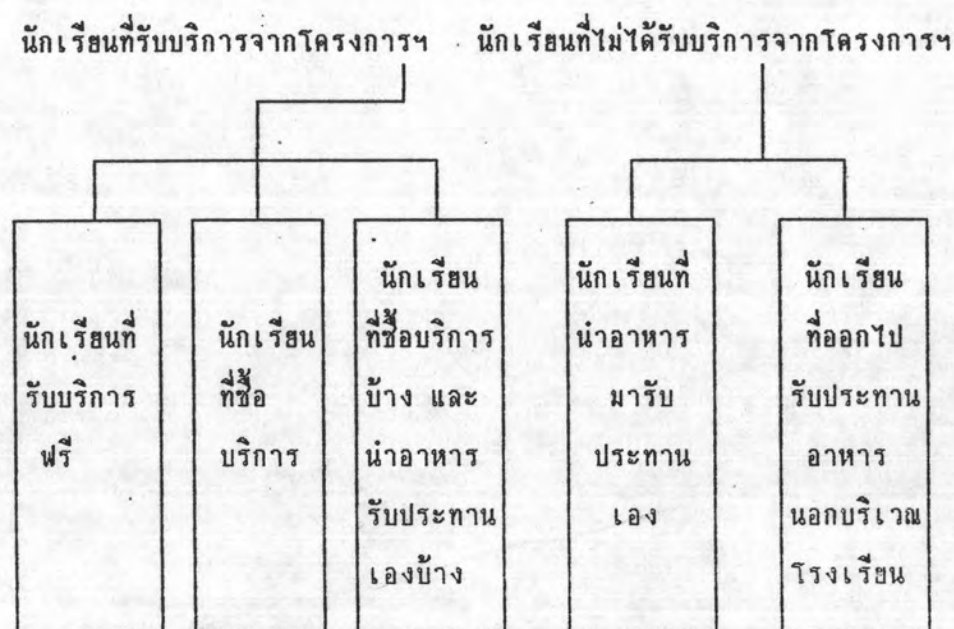
แผนภูมิที่ 5 สภาพผลของการจัดการ

แผนภูมิที่ 6 สภาพเป้าหมายของการจัดโครงการอาหารกลางวัน

แผนภูมิที่ 6 (ต่อ)

(ที่มา : สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร, 2532)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ

อุดมศิลป์ ศรีสมบูรณ์ (2522) ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่มีนักเรียนยากจนในโรงเรียนมาก ผู้ปกครองนักเรียนมีรายได้น้อย ค่าโรงเรียนยังขาดความพร้อมในเรื่องการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน เพราะมีปัญหาภายในเรื่องขาดบุคลากรที่เป็นแรงงานในการจัดทำ มีอุปกรณ์และเครื่องมือ เครื่องใช้ ในการประกอบอาหารไม่เพียงพอ เงินที่จะใช้เป็นทุนในการทำมีน้อย ขาดแคลนสถานที่ โดยเฉพาะโรงเรียนที่ไม่มีโรงอาหาร มีเพียงร้อยละ 46.94 เท่านั้น ยังมีผู้บริหารโรงเรียนอีกร้อยละ 13.27 ที่ยังไม่เห็นด้วยกับการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน และต้องการให้สำนักงานการศึกษาหาทางเพิ่มงบประมาณ ในการเริ่มจัดทำโครงการอาหาร

กลางวัน รวมทั้งให้มีการเพิ่มหรือจัดสรรอัตราค่าจ้างครูให้มีเพียงพอ เพื่อให้โรงเรียนจะได้ดำเนินการจัดโครงการอาหารกลางวันได้ โดยไม่เป็นภาระกับโรงเรียนมากเกินไป

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น (2526) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2526" ผลการวิจัยพบว่า

โรงเรียนมีการจัดอาหารกลางวันในหลายรูปแบบ ส่วนมากให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำ นักเรียนส่วนใหญ่นำอาหารมาจากบ้าน ส่วนนักเรียนที่ยากจน โรงเรียนช่วยเหลือ โดยให้รับประทานอาหารกลางวันและช่วยงาน โรงเรียนส่วนมากยังไม่มีโรงอาหาร ที่นั่งรับประทานอาหารเช้าเพียงพอกับจำนวนนักเรียน ขาดแคลนน้ำใช้ และเงินที่จะซื้ออุปกรณ์ผู้บริหารร้อยละ 87.16 เห็นด้วยกับการจัดโครงการอาหารกลางวัน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2526) ได้ทำการวิจัย เรื่อง "การประเมินโครงการอาหารกลางวัน พ.ศ. 2525" ผลการวิจัยพบว่า

การจัดดำเนินงานทำโดยแต่งตั้งคณะกรรมการเป็นส่วนใหญ่ โรงเรียนร้อยละ 83 ทำอาหารทุกวัน รูปแบบการจัดเป็นอาหารจานเดียวมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การจัดกับข้าว และของหวานมีโรงเรียนเพียงร้อยละ 29 เท่านั้นที่มีโครงการเกษตรสนับสนุนตลอดปี และร้อยละ 34 ช่วยได้บางฤดูกาล ปัญหาในการดำเนินโครงการ ได้แก่ อาหารดิบราคาแพงมาก บุคลากรไม่เพียงพอ โดยเฉพาะขาดครูทางด้านคหกรรมและการเกษตร ผู้ปกครองยากจน ไม่มีเงินให้บุตรหลานมาซื้ออาหาร และผู้ปกครองไม่ให้ความร่วมมือ เพราะไม่เห็นประโยชน์ของโครงการคิดว่าทำให้เด็กเสียเวลาเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527) ได้ทำการศึกษา เรื่อง "ผลการทดลองจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก" ผลการวิจัยพบว่า

โรงเรียนส่วนมากจัดให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ช่วยประกอบอาหารทำ ให้ครูมีปัญหาในการจัดตารางสอน การสอนให้เป็นไปตามหลักสูตรและแนวทางของสำนักงาน

ประถมศึกษาจังหวัด ด้านการเกษตรของโรงเรียนพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีผลผลิตทางการเกษตรเพื่อโครงการอาหารกลางวัน ส่วนน้ำที่ใช้ในการเกษตรของโรงเรียน ส่วนใหญ่ใช้น้ำจากสระหรือบ่อน้ำหรือคลอง ซึ่งขาดแคลนน้ำบางฤดูกาล ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามโครงการอาหารกลางวัน ได้แก่ ปัญหาด้านบุคลากร จำนวนครูในโรงเรียนมีน้อย บางแห่งมีไม่ครบชั้นเรียน ความร่วมมือของผู้ปกครองและชุมชนมีปัญหาล็กน้อย ด้านสถานที่โรงเรียนส่วนมากขาดสถานที่ประกอบอาหาร และโรงอาหาร

จรรยา สัตยาภรณ์ (2526) ได้วิจัยเรื่อง "การประเมินโครงการจัดอาหารกลางวันของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร" พบว่า สภาพของโรงเรียน และนักเรียนเป็นดังนี้

ในการจัดบริการอาหารกลางวัน ได้รับเงินช่วยเหลือจากสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ส่วนหนึ่ง ได้รับความช่วยเหลือด้านอุปกรณ์และเงินจากมูลนิธิเหรียญสีงอีก ส่วนหนึ่ง นอกจากนั้นยังได้รับความช่วยเหลือจากสมาคมผู้ปกครองและครู กรรมการโรงเรียน และจากมูลนิธิอื่น ๆ โดยนักเรียนส่วนใหญ่คือร้อยละ 90.79 มีความพอใจในการจัดบริการอาหารกลางวัน เพราะได้รับประทานอาหารสะอาดถูกหลักโภชนาการ ราคาถูก และนักเรียนขาดแคลนได้รับประทานฟรี

ส่วนปัญหาหรืออุปสรรคในการจัดบริการอาหารกลางวันที่พบ มีดังนี้คือ

1. ไม่มีสถานที่ประกอบอาหารโดยเฉพาะ ที่นั่งรับประทานอาหารมีจำนวนไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน
2. วัสดุและเครื่องใช้ในการประกอบอาหารมีน้อยไม่พอใช้
3. ขาดบุคลากรที่รับผิดชอบงานด้านนี้ โดยเฉพาะโรงเรียนที่มีครูจำนวนน้อย นับว่าน้อยมาก โรงเรียนส่วนใหญ่จัดแล้วขาดทุน ในที่สุดทุนก็หมดไปไม่สามารถจะหาเงินส่วนอื่นมาสำรองได้ ทางโรงเรียนจึงมีความต้องการด้านเงินทุน และอุปกรณ์เป็นจำนวนมาก
4. มีเงินทุนไม่เพียงพอ คือ ได้รับเฉลี่ยต่อนักเรียนยากจนรายละ 69.14 ต่อปี

เพ็ญศรี ลักษณะงาม (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่มีต่อการจัดโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนในเขตการศึกษา 9" พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีโรงอาหารร้อยละ 59.52 ไม่มีโรงครัวร้อยละ 73.50 และที่หนึ่งรับประทานอาหารเช้าเพียงพอร้อยละ 85.71 รูปแบบของการจัดอาหารกลางวันส่วนใหญ่จัดอาหารจานเดียว ในโรงเรียนขนาดเล็กจัดทำอาหารโดยครูและนักเรียนเปลี่ยนกันรับผิดชอบ ร้อยละ 95.24 ความร่วมมือของผู้ปกครองอยู่ในระดับปานกลางคือ ร้อยละ 48.08 ปัญหาในการดำเนินงานเรียงตามลำดับคือ ความล่าช้าของงบประมาณ คุรขาดความรู้ และประสบการณ์ บุคลากรน้อยไม่เพียงพอ สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ โรงเรียนขนาดเล็กอยู่ห่างจากตลาดมากกว่า 2 กิโลเมตร

บุญเลิศ เสนีย์วงศ์ ณ อุษงยา (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่องค่าพฤติการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาเขตการศึกษา 1 พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีอุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องใช้และภาชนะใส่น้ำดื่มไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน ขาดสถานที่เก็บอาหารสด และโรงเรียนส่วนใหญ่มีเนื้อที่ทำการเกษตร แต่ไม่ได้ใช้เนื้อที่ให้ประโยชน์อย่างเต็มที่ ส่วนปัญหาในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันพบว่า โรงเรียนมีปัญหาปานกลางในเรื่องสถานที่ งบประมาณ ระยะเวลา และด้านอื่น ๆ เช่น การเกษตร ส่วนนอกนั้นเป็นปัญหาอยู่ในระดับน้อย

วิภาวี เกียรติศิริ (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา เขตพื้นที่ชนบทสากจน จังหวัดอุทัยธานี" พบว่า

โรงเรียนร้อยละ 39.04 จัดบริการอาหารกลางวันเอง โดยครูและนักเรียนเป็นผู้จัดและประกอบอาหาร ส่วนใหญ่จัดบริการทุกวันที่เปิดเรียน โดยจัดแบบอาหารจานเดียว และมีคณะกรรมการอาหารกลางวันในโรงเรียนรับผิดชอบ ส่วนโรงเรียนที่เหลืออีก ร้อยละ 60.96 ไม่ได้จัดบริการอาหารกลางวัน เพราะขาดครูหรือบุคลากรและงบประมาณ จึงให้นักเรียนนำอาหารมารับประทานที่โรงเรียน และบางส่วนกลับไปรับประทานอาหารกลางวันที่บ้านมีโรงเรียนเพียงร้อยละ 36.20 ที่จัดอาหารเสริมประเภทนมถั่วเหลือง

ผู้บริหารและครูต่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการอาหารกลางวันว่า เห็นด้วย ในระดับมาก ในด้านต่าง ๆ ดังนี้ การจัดดำเนินงาน บุคลากร งบประมาณ สถานที่ อุปกรณ์และ สิ่งอำนวยความสะดวก ตลอดจนผลของโครงการอาหารกลางวัน

ผู้บริหาร และครูเห็นว่ามีปัญหาในการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนอยู่ ในระดับมาก ในด้านงบประมาณ สถานที่ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน

เพลินพิศ ทองดี (2528) ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาวิถีดำเนินงานและปัญหาในการจัดโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดใน เขตการศึกษา 5" ครูเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำโครงการ ปัญหาที่พบคือการขาดทุน เนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่ยากจนไม่มีเงินซื้อ ผู้ปกครองและนักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจ หลักโภชนาการ ควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในโครงการจัดทำโครงการเกษตรเพื่ออาหาร กลางวันช่วยสนับสนุนโครงการ ตลอดจนเพิ่มความสัมพันธ์กับชุมชนให้มากขึ้น

พรทิพย์ ชัยชนะ (2529) ทำการวิจัยเรื่อง "การจัดโครงการอาหารกลางวันใน โรงเรียนประถมศึกษาบนเกาะชายฝั่งทะเลตะวันออก" โดยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ และสังเกตจากครูผู้จัดทำโครงการ 45 คน (ได้แก่ผู้บริหารโรงเรียน 5 คน และ ครูผู้ เกี่ยวข้องกับการจัดโครงการ 40 คน) และนักเรียน 202 คน รวม 247 คน ผลการวิจัย พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ขาดโรงอาหาร และโรงครัว ครู นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม และอาหารกลางวัน มีการบูรณาการเนื้อหาวิชาบางกลุ่มประสบการณ์ของหลักสูตรโรงเรียน ส่วนใหญ่จัดทำอาหารกลางวันเป็นบางวัน การจัดใช้รูปแบบอาหารจานเดียว และรูปแบบนำข้าว จากบ้านมารับประทานร่วมกัน ปัญหาด้านการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน จำแนกเป็น 6 ด้าน โรงเรียนต่าง ๆ ประสบปัญหาในระดับปานกลางสี่ด้านตามลำดับความสำคัญของปัญหา คือ ปัญหาอื่น ๆ เช่น การเกษตรและการคมนาคม ปัญหาการเรียนการสอนและการเผยแพร่ ความรู้แก่ประชาชน ปัญหาสถานที่และอุปกรณ์ ปัญหาความร่วมมือในการดำเนินโครงการของ บุคลากรที่เกี่ยวข้องในระดับต่าง ๆ ส่วนปัญหาที่อยู่ในระดับน้อยมีสองด้านคือ ปัญหาภาวะ โภชนาการของนักเรียน และปัญหาการใช้จ่ายเงินของโครงการและการทำบัญชี

ชูจันทร์ จันท์มา (2529) ได้ศึกษา "ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติในการรับประทานอาหาร และการโภชนาการของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน" โดยได้สอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติในการรับประทานอาหาร และภาวะโภชนาการของนักเรียนด้วยวิธี (Anthropometric Measurement) จากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 480 คน พบว่า

1. การปฏิบัติในการรับประทานอาหารของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน โดยส่วนรวมอยู่ในเกณฑ์ดี
2. ภาวะโภชนาการของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน โดยส่วนรวมอยู่ในเกณฑ์ดี
3. ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติในการรับประทานอาหาร และภาวะโภชนาการของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน พบว่า การปฏิบัติในข้อการรับประทานอาหารเช้าวันละ 3 มื้อ การรับประทานไข่ลวก การดื่มนมสด นมถั่วเหลือง หรือนมผสมต่าง ๆ วันละ 3-4 แก้ว และการดื่มน้ำอัดลมวันละ 1 แก้ว มีความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการปฏิบัติข้ออื่น ๆ ไม่มีหลักฐานทางสถิติยืนยันว่า มีความสัมพันธ์กัน

จันทรา โสมรังสรรค์ (2530 : จ-ฉ) ได้สอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 12 พบว่า

1. โรงเรียนที่ดำเนินการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนส่วนมาก มีกรรมการโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนเป็นผู้ดูแลดำเนินการจัด โรงเรียนส่วนมากจัดบริการอาหารกลางวันทุกวันที่เปิดเรียนโดยมีครู นักเรียน และภารโรงเป็นผู้ประกอบ และจำหน่ายอาหาร วิธีการจัดอาหารกลางวันให้นักเรียนนำอาหารมาจากบ้านบางส่วน และ

โรงเรียนจัดบริการบางส่วน โรงเรียนส่วนมากไม่มีครูที่มีคุณวุฒิทางคหกรรมศาสตร์ หรือ โภชนาการในโรงเรียนเลย รูปแบบการจัดอาหารกลางวันที่โรงเรียนส่วนมากจัด คือ รูปแบบอาหารจานเดียว นอกจากนี้ ผู้บริหารโรงเรียนและครูส่วนมาก ต้องการความช่วยเหลือในด้านการอบรมเกี่ยวกับหลักและวิธีการจัดโครงการอาหารกลางวัน โรงเรียนส่วนมากมีสถานที่ในการจัดดำเนินการงานด้านการศึกษา เพื่อสนับสนุนโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน แต่ทำเป็นบางครั้งโดยการปลูกผักสวนครัวตามฤดูกาล โรงเรียนส่วนมากจัดอาหารเสริมประเภทนมถั่วเหลือง ซึ่งจัดโดยไม่คิดเงินทุนทุกคน

2. ผู้บริหารโรงเรียนและครู มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดโครงการอาหารกลางวันอยู่ระดับปานกลางในด้านการจัดดำเนินการโครงการอาหารกลางวัน บุคลากรงบประมาณ สถานที่ อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก นอกจากนี้ผู้บริหารโรงเรียนและครู ยังได้ให้ข้อเสนอแนะ เพื่อให้การดำเนินการโครงการอาหารกลางวันสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง และบรรลุวัตถุประสงค์ ได้แก่ การจัดตั้งคณะกรรมการโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนควรประกอบด้วย ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารระดับสูง ควรจัดหาครูที่มีคุณวุฒิทางคหกรรมศาสตร์หรือโภชนาการเข้ามาเป็นผู้ปฏิบัติงานโดยตรง และควรจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ โดยคำนึงถึงสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน เป็นสำคัญ

คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2530) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "สภาพการจัดอาหารกลางวันของโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ ในเขตอำเภอรอบนอก" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดโครงการอาหารกลางวันโรงเรียนประถมศึกษา และปัจจัยที่เป็นสาเหตุของความสำเร็จหรือล้มเหลวของการดำเนินการอาหารกลางวันของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตเมืองเชียงใหม่จำนวน 5 โรงเรียน และ เขตอำเภอรอบนอกจำนวน 7 โรงเรียน โดยใช้การสังเกต สัมภาษณ์ และจดบันทึกจากผู้บริหารโรงเรียน ครูที่รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวัน ครูการเงิน ครูอื่น ๆ ในโรงเรียน นักเรียน และสมาชิกในชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่

เกี่ยวข้องกับพระณาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้โรงเรียนขนาดใหญ่ ในเขตเมืองเชียงใหม่สามารถจัดอาหารกลางวันได้แก่ รายได้หรือเงินทุนจากการขายอาหาร การจ้างแม่ครัว หรือผู้ช่วยประจำ การซื้ออาหารจำนวนมาก (ทำให้ต้นทุนต่ำ) คุณภาพ และ ปริมาณอาหารเป็นที่พอใจของผู้ใช้ส่วนใหญ่ในโรงเรียน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนขนาดเล็กในเขตเมืองเชียงใหม่ และโรงเรียนในเขต รอบนอก ได้แก่ เงินทุนที่มีอย่างต่อเนื่องความพยายามอย่างจริงจัง ที่จะใช้กิจกรรมการ เกษตร ของนักเรียนเพื่อสนับสนุนการจัดอาหารกลางวันมีแนวโน้มว่าจะเป็นไปได้ในระดับหนึ่ง ขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมของชุมชน นักเรียน ผู้ปกครองประกอบกับความรู้ความสามารถของ บุคลากร การจัดพื้นที่ทำการเกษตรและทรัพยากรที่มีในโรงเรียน

นวนลสมร ชมะสุนทร (2531) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนเกี่ยวกับสภาพและปัญหาในการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่า

1. โรงเรียนส่วนใหญ่มีพื้นที่ทำการเกษตร แต่มีโรงเรียนร้อยละ 67.57 และ 56.16 ที่ไม่มีโรงครัวและโรงอาหารโดยเฉพาะ น้ำดื่มมีปริมาณไม่เพียงพอ การจัดอาหาร กลางวันของโรงเรียนดำเนินงานโดย คณะกรรมการโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน มีครูและนักเรียนเป็นผู้จัดและประกอบอาหาร โรงเรียนในเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาลส่วนมาก จัดอาหารกลางวันโดยใช้รูปแบบอาหารประสม และจัดบริการทุกวันที่เปิดเรียน ส่วน โรงเรียนนอกเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล ใช้รูปแบบจัดอาหารเพิ่มเติม และจัดบริการทุกวัน ที่เปิดเรียน นอกจากนี้มีโรงเรียนในเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล ประมาณร้อยละ 64.56 ที่ จัดอาหารเสริมประเภทนมถั่วเหลืองโดยโรงเรียนจัดบริการทุกวันที่เปิดเรียน ส่วนโรงเรียน นอกเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาลที่จัดมีร้อยละ 49.49 โดยจัดสัปดาห์ละ 1 วัน โรงเรียนส่วนใหญ่ ได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครอง และชุมชนในระดับปานกลาง ส่วนความช่วยเหลือจาก เจ้าหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โรงเรียนได้รับแต่ไม่สม่ำเสมอ ผู้บริหารโรงเรียน ทั้งสองกลุ่มมีความเห็นเหมือนกันว่า ผลที่ได้รับจากการจัดอาหารกลางวันช่วยให้นักเรียนยากจน ได้มีอาหารกลางวันรับประทาน

2. ผู้บริหารโรงเรียนทั้งสองกลุ่ม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดโครงการอาหารกลางวันทั้ง 4 ด้าน คือ การจัดดำเนินงาน บุคลากร งบประมาณค่าใช้จ่าย และวัสดุอุปกรณ์อาคารสถานที่ อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนทั้งสองกลุ่มเกี่ยวกับปัญหาการจัดโครงการอาหารกลางวันในทุกด้านพบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

สกอต (Scott 1953 : 34-36) ได้ศึกษาเรื่อง "การจัดบริการอาหารกลางวันส่งเสริมโภชนาการของเด็กนักเรียน" (School Feeding Its Contribution to Child Nutrition) เพื่อเปรียบเทียบผลทางโภชนาการของนักเรียนที่ได้รับการบริการอาหารกลางวันอย่างถูกต้องโภชนาการ กับนักเรียนที่ไม่ได้รับการบริการอาหารใด ๆ โดยทดลองกับโรงเรียนในรัฐมิสซิปปีจำนวน 20 โรงเรียนที่มีลักษณะเหมือนกัน โดยจัดให้มีการบริการอาหารกลางวันที่ถูกหลักโภชนาการกับนักเรียนใน 10 โรงเรียน และอีก 10 โรงเรียนไม่มีการจัดบริการอาหารใด ๆ และให้นักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ทำข้อสอบเปรียบเทียบกัน ผลปรากฏว่าโรงเรียนที่มีการจัดบริการอาหารกลางวัน นักเรียนมีความก้าวหน้าทางด้านการศึกษาเพิ่มขึ้นประมาณ 14 ส่วน โรงเรียนที่ไม่มีการจัดบริการอาหารนักเรียนจะมีความก้าวหน้าทางการเรียนน้อยกว่า รวมทั้งการขาดเรียนของนักเรียนก็มีมากกว่าด้วย

คริสตาคิสส์ และคณะ (Christakis and others 1960:120) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าถึงการกินอาหารของเด็กนักเรียนในนิวยอร์กเป็นเวลา 20 ปี พบว่า ในส่วนที่มีฐานะในทางเศรษฐกิจต่ำมีเด็กได้รับอาหารแล้ว ถึงจำนวนร้อยละ 71 และเด็กได้รับอาหารดีเยี่ยมมีน้อยกว่าร้อยละ 7 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาที่เมืองเบอร์ค รัฐแคลิฟอร์เนียที่ว่า การได้รับสารอาหารจะลดลงตามสถานภาพทางเศรษฐกิจ เด็กนิโกรชายหญิงได้รับสารอาหารต่ำกว่ากลุ่มอื่น ข้อมูลเหล่านี้ทำให้ยืนยันได้ว่าเด็กที่เสียเปรียบทางวัฒนธรรม กินอาหารน้อยกว่าทั้งวัยก่อนเรียนและวัยเรียน

ซัตเตอร์ (Sutter 1978: 6590-A) ทำการวิจัยเรื่อง "ผลของโปรแกรมการฝึกอบรมต่อทัศนคติทางโภชนาการ และการสอนโภชนศึกษาของครูระดับประถมศึกษา" (Effects of In-Service Program on Nutrition Attitudes and the Teaching of Nutrition by Elementary Teachers) เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติทางโภชนาการและการสอนโภชนศึกษาของครูระดับประถมศึกษา จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 24 คน โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง ซึ่งได้แก่ครูประถมศึกษาที่สมัครเข้ารับการอบรมโปรแกรมโภชนศึกษา ตั้งแต่ปี 1977-1978 กลุ่มผู้ใช้หลักสูตร ได้แก่ ครูที่สอนวิชาโภชนาการตามเนื้อหาที่กำหนดไว้ในบทเรียน ซึ่งทั้ง 2 กลุ่มนี้ จะได้รับแจกหนังสือให้ไปศึกษาเพิ่มเติม ส่วนกลุ่มสุดท้ายได้แก่ กลุ่มควบคุมซึ่งไม่ได้รับการฝึกอบรมใด ๆ ผลการวิจัยพบว่า ทั้ง 3 กลุ่มมีทัศนคติทางโภชนาการไม่แตกต่างกัน โดยกลุ่มทดลองมีคะแนนสอบหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม และยังพบอีกว่าครูทุกคนมีทัศนคติทางโภชนาการในทางที่ถูกต้องอีกด้วย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังให้ข้อเสนอแนะอีกว่า การเรียนในระดับประถมศึกษาเป็นโอกาสที่เหมาะสมสำหรับสอนเนื้อหาทางโภชนาการให้แก่เด็ก แต่เนื่องจากในโรงเรียนมีครูประถมศึกษาที่มีความรู้ทางโภชนาการ หรือที่ได้รับการอบรมเพียง 2-3 คน ดังนั้นจึงควรอบรมครูประถมศึกษาอื่น ๆ ในโรงเรียนให้มีความรู้ทางโภชนาการเพิ่มมากยิ่งขึ้น

เคล (Kale 1980:3808-A) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "ความสัมพันธ์ของนโยบายโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน และภาวะโภชนาการของนักเรียนในโรงเรียน 2 เขตของรัฐฟลอริดา (The Relationship of Local School Food Policies and Nutritional Indices of Students in Two Florida School Districts) โดยทำการศึกษาจากโรงเรียนที่จัดบริการอาหารกลางวันให้กับนักเรียนทั้งหมด โรงเรียนที่มีการบริการอาหารของโรงเรียนร่วมกับมีร้านค้าเข้ามาจำหน่ายด้วย และโรงเรียนที่อนุญาตให้นักเรียนออกไปรับประทานอาหารนอกโรงเรียน เก็บข้อมูลจากนักเรียนที่อาสาสมัครซึ่งมีอายุระหว่าง 12-16 ปี จำนวน 363 คน จากโรงเรียนในเมืองและโรงเรียนชนบทของรัฐฟลอริดา ควบคุมกลุ่มตัวอย่างให้มีสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม อายุ เชื้อชาติใกล้เคียงกัน โดยใช้เกณฑ์ภาวะโภชนาการของรัฐบาลกลาง และตรวจวิเคราะห์ทางชีวเคมี เพื่อดู

ค่าความแตกต่างระหว่างวิตามินเอวิตามินซี และเหล็กในเลือด ผลการวิจัยพบว่า มีความแตกต่างทางภาวะโภชนาการระหว่างตัวอย่าง 7 กลุ่ม คือ นักเรียนในโรงเรียนที่จัดอาหารกลางวัน กับนักเรียนในโรงเรียนที่ไม่ได้จัดอาหารกลางวัน นักเรียนที่รับประทานอาหารกลางวันทั้งโรงเรียนจัดกับนักเรียนที่รับประทานอาหารนอกโรงเรียน นักเรียนในโรงเรียนที่มีอาหารจำหน่าย กับนักเรียนในโรงเรียนที่ไม่มีอาหารจำหน่ายนักเรียนที่อยู่ในโครงการอาหารกลางวัน กับนักเรียนที่ไม่ได้อยู่ในโครงการ นักเรียนในเมืองกับนักเรียนในชนบท นักเรียนผิวขาวกับนักเรียนผิวสีอื่น ๆ และนักเรียนชายกับนักเรียนหญิง ซึ่งผลจากการวิจัยแสดงให้เห็นว่านโยบายการจัดอาหารกลางวันมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับภาวะโภชนาการ และช่วยสนับสนุนการจัดโปรแกรมอาหารกลางวันในโรงเรียนอีกด้วย

รูคิ และโคอิซุมิ (Rourke and Koizumi 1982: 212-216) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "ความรู้เกี่ยวกับโภชนาการของนักเรียน" (What Does Johnny Know About Nutrition?) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความรู้ทางโภชนาการของนักเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงชั้น ป. 6 จำนวน 4,600 คน จาก 30 โรงเรียนในชนบทและในเมืองรัฐอิลลินอยส์ โดยใช้ข้อทดสอบทางโภชนาการมาสอบเด็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง นำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติ และเปรียบเทียบคะแนนในแต่ละระดับชั้น พบว่ามีความแตกต่างกันระหว่างนักเรียนที่อยู่ในชนบท กับนักเรียนในเมืองโดยนักเรียนในชนบทมีความรู้ทางโภชนาการมากกว่านักเรียนในเมือง ทั้งนี้อาจเป็นผลเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ที่นักเรียนในชนบทต้องช่วยเหลือครอบครัวโดยการช่วยเหลือพ่อแม่ ทำงานบ้าน ปรงอาหารด้วยตนเองมาตั้งแต่เล็กๆ จึงทำให้เกิดความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติในชีวิตจริง ส่วนนักเรียนในเขตเมืองมีลักษณะและสภาพครอบครัวไม่ต้องดิ้นรนมากนัก เนื่องจากเป็นครอบครัวเล็ก ๆ มีฐานะเศรษฐกิจดีกว่า จึงไม่ต้องช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานบ้าน นักเรียนเหล่านี้จึงขาดทักษะและมีความรู้ที่น้อยกว่านักเรียนในชนบท แต่โดยส่วนรวมแล้วเด็กส่วนใหญ่มีความรู้ทางโภชนาการอยู่ระดับปานกลาง

บร็อกแมน (Borgman 1983: 1982-A) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "การบริหารงานโปรแกรมอาหารกลางวันในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่"

(Administration of School Lunch Program for Small, Medium and Large Schools) มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อศึกษาคุณสมบัติของบุคลากรในโครงการอาหารกลางวัน และเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการอาหารกลางวันในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ทั้งนี้เนื่องจากโครงการอาหารกลางวันได้กลายเป็นกิจการใหญ่ ซึ่งมีขบวนการยุ่งยาก และมีนโยบายในการจัดที่แตกต่างกัน ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนมักจะทำให้ความสำคัญและคำนึงถึง โปรแกรมการจัดการอาหารกลางวันมากกว่าการจัดเตรียมอาหารที่มีคุณภาพสำหรับเด็ก และโดยสรุปถ้าไม่พิจารณาถึงขนาดของโรงเรียนแล้ว โปรแกรมการจัดการอาหารกลางวันของแต่ละโรงเรียนมีความจำเป็นเหมือนกัน โภชนาการจะเป็นผู้รับผิดชอบโครงการและเสนอรายงานต่ออาจารย์ใหญ่ ขบวนการในการจัดการอาหารกลางวันจะรวมไปถึงการจัดรายการอาหาร การจัดเตรียมอาหาร การจำหน่าย อุปกรณ์เครื่องใช้ สถานที่ งบประมาณ คณะกรรมการที่คอยตรวจตรา และให้คำแนะนำ ตลอดจนลูกจ้างที่ให้บริการ นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอีกว่า โรงเรียนควรจ้างโภชนาการประจำโรงเรียน โปรแกรมอาหารกลางวันของโรงเรียน และควรส่งเสริมความรู้ทางโภชนาการในระดับผู้บริหารด้วย

เรธไมเออร์ (Rethmeyer 1988: 1167-A) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "ลักษณะของโปรแกรมบริหารอาหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพในเมืองลอสแอนเจลิส" (Characteristics of effective School Foodservice Programs) โดยศึกษากับหัวหน้าที่รับผิดชอบโปรแกรม และผู้อำนวยการโรงเรียนประจำตำบล 82 แห่ง ได้รับแบบสอบถามกลับคืน 87 % ได้สรุปจากการวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบ และวัดประสิทธิภาพที่มีความสัมพันธ์กันสูง 6 ด้าน ดังนี้

1. ภาพรวมของสถานบริการอาหารของโรงเรียนดำเนินได้ผลงานดี
2. อาหารที่บริการจากสถานบริการนี้ เป็นอาหารที่มีคุณภาพทางโภชนาการสูง
3. สถานบริการอาหารของโรงเรียนนี้ มีภาพลักษณะที่ดี
4. สถานบริการอาหารของโรงเรียนนี้ จะส่งผลต่อการสนองความต้องการของนักเรียน
5. สถานบริการอาหารนี้ จะส่งผลต่อการสนองความต้องการของคณะทำงานในท้องถิ่น

6. ทศนคติโดยส่วนรวมของนักเรียนในโรงเรียนที่มีโปรแกรมอาหารกลางวันเป็นไปในเกณฑ์ดี

และหลังจากวิเคราะห์ ลักษณะของโปรแกรมที่ประสบความสำเร็จโดยการวิเคราะห์การถกถอยพหุคูณ จะได้ดังนี้ สถานบริการอาหารของโรงเรียนต้องปรับบางส่วนให้ตรงกับเป้าหมายของโรงเรียน, ทศนคติที่ดีของคณะกรรมการที่ต้งบริการนักเรียน, สถานบริการเหล่านี้จะต้องมีการชี้แจงให้ข่าวสารกับนักเรียน ฝ่ายบริหารโรงเรียนและชุมชน และการตัดสินใจที่สำคัญเกี่ยวกับการบริการอาหารจะกระทำโดยผู้อำนวยการของสถานศึกษา

สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศพอสรุปได้ว่า ในประเทศนั้นการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนส่วนใหญ่ต้องประสบปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ มากมาย เช่น นักเรียนยากจนไม่มีเงินซื้ออาหารของโรงเรียน ขาดโรงอาหารและโรงครัว ขาดอุปกรณ์เครื่องใช้ในการทำครัว ขาดแคลนน้ำ อาหารสด-แห้งราคาแพง ผลผลิตทางการเกษตรมีไม่เพียงพอ ขาดบุคลากรทำให้เป็นการเพิ่มภาระแก่ครูที่สอนขาดความร่วมมือจากผู้ปกครองชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนอกจากนี้ยัง พบว่าผู้บริหารที่ได้รับการอบรม และไม่ได้รับการอบรมมักจะมีความคิดเห็น และทัศนคติต่อการจัดโครงการต่างกัน อันเป็นผลให้การปฏิบัติต่อการจัดโครงการอาหารกลางวันแตกต่างกันด้วย ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการจัดดำเนินโครงการเป็นอย่างยิ่ง เพราะหากผู้บริหารมีความรู้และความคิดเห็นที่ถูกต้องต่อการจัดโครงการแล้วก็จะสามารถทำให้การจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้

สำหรับในต่างประเทศนั้นแม้จะเห็นความสำคัญของการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนมาเป็นเวลานานแล้วก็ตาม แต่ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาถึงผลที่ได้รับ

จากการจัดอาหารกลางวัน หรือจัดอาหารเสริมในเด็กว่ามีผลต่อภาวะสุขภาพ และการเรียน
ของเด็กมากน้อยเพียงใด ส่วนการศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการ
ดำเนินโครงการอาหารกลางวัน ซึ่งในการวิจัยนี้ประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ 11 ปัจจัย โดย
เสนอแล้วในตอนต้นของบทที่ 2 อันเป็นปัจจัยที่สัมพันธ์กับความสำเร็จของการดำเนินงานโครงการ
อาหารกลางวันของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาตินั้น
ยังไม่มีผู้ใดได้ทำการศึกษามาก่อน

